

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**EVLİ ÇİFTLERİN SAHİP OLDUKLARI DEĞERLER, YILMAZLIK VE
ÇATIŞMA ÇÖZME STİLLERİ ARASINDAKİ YORDAYICI İLİŞKİLER**

Fatma TOSUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ

KONYA- 2014

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma TOSUN
	Numarası	118301051015
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri /Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Evli Çiftlerin Sahip Oldukları Değerler, Yılmazlık ve Çatışma Çözme Stilleri Arasındaki Yordayıcı İlişkiler

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Fatma TOSUN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma TOSUN
	Numarası	118301051015
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışma
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ
	Tezin Adı	Evli Çiftlerin Sahip Oldukları Değerler, Yılmazlık ve Çatışma Çözme Stilleri Arasındaki Yordayıcı İlişkiler

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Evli Çiftlerin Sahip Oldukları Değerler, Yılmazlık ve Çatışma Çözme Stilleri Arasındaki Yordayıcı İlişkiler” başlıklı bu çalışma ..24\..06\2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ DANIŞMANI VE ÜYELER		
Unvanı/Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ	Tez Danışmanı	
Doç. Dr. Şahin KESİCİ	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Abdullah BİRİCİ	Üye	

ÖNSÖZ

Değerler, bireylerin davranışlarına rehberlik eden ilkeler, inançlar, idealler, normlar ve tutumlar olarak sosyal bilimlerin çalışma konularından biridir. Bu çalışma da evli bireylerin sahip oldukları değerler ile yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkiler araştırılmıştır.

Çalışmamın her aşamasında büyük emeği geçen, değerli zamanını, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen, bilimsel öneri ve katkılarıyla beni yönlendiren, her daim beni motive eden değerli danışman hocam Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ'a sonsuz teşekkürlerimi bildiririm.

Araştırmam boyunca sabırla beni destekleyen aileme ve araştırmamda özellikle uygulama aşamasında desteğini ve ilgisini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Fatma TOSUN

Konya, 2014

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma TOSUN
	Numarası	118301051015
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışma
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ
	Tezin Adı	Evli Çiftlerin Sahip Oldukları Değerler, Yılmazlık ve Çatışma Çözme Stilleri Arasındaki Yordayıcı İlişkiler

Özet

Bu araştırmanın amacı evli bireylerin sahip oldukları değerler, yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki yordayıcı ilişkileri ortaya koymak ve bu ilişkiden hareketle oluşturulan modeli test etmektir.

Araştırma genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkiel tarama modeline uygun görülmüştür. Araştırma örneklemi 2013-2014 yılındaki evli bireyler arasından tesadüfî küme örnekleme yöntemi ile seçilmiş 173'ü bayan, 202'si erkek olmak üzere toplam 375 evli bireyden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında evli bireylerin sahip oldukları değerleri belirlemek amacıyla Dilmaç ve Arıca (2012) tarafından geliştirilmiş Değerler Ölçeği; yılmazlık düzeyleri belirlemek amacıyla Gürkan (2006)'nın geliştirdiği Yılmazlık Ölçeği ve evli bireylerin çatışma çözüm stillerini belirlemek amacıyla da Özen (2006)'nın geliştirdiği Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Veriler “Yapısal Eşitlik Modeli”ne göre AMOS 16 Programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda yılmazlığı etkileyen en önemli değişkenin değerler olduğu görülmektedir. Bu durum evli bireylerin sahip oldukları değerlerin yılmazlık düzeylerine göre farklılaşacağını ortaya koymaktadır. Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre çatışma çözme stillerini etkileyen ikinci en önemli değişken evli

bireylerin sahip oldukları değerlerdir. Bu sonuca göre evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stilleri sahip oldukları değerlere göre farklılaşmaktadır. Ayrıca atışma çözme stillerini etkileyen ikinci en önemli değişkenin evli bireylerin yılmazlıklarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stillerinin yılmazlık düzeylerine göre farklılaşacağını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Yılmazlık, atışma zme Stilleri

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma TOSUN
	Numarası	118301051015
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışma
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ
	Tezin Adı	Owned Values of Married Couples, Resilience and Conflict Resolution Styles Relationships Between Predictors

Abstract

The purpose of this study is to reveal predictor relevancy between the values, resilience and conflict resolution styles that married individuals have and then to test the model which was created from this relevancy.

The study was found appropriate to relational screening model which is a subtype of survey model. Research sample was chosen with random sample approach out of married individuals in 2013-2014 and consists of 173 female, 202 male which makes 375 married individuals total. Data was collected with Values Scale developed by Dilmaç and Arıcağ (2012) to find out the values that married individuals have, Resilience Scale developed by Gürgan (2006) was used to determine the degree of resilience. Also Conflict Resolution Styles Scale developed by Özen (2006) was used to find out the styles that married individuals use. Data was analyzed with AMOS 19 according to structural equation model.

As a result of the research values were found as the most important variable effecting resilience. This result indicate that values that married individuals have change according to resilience degree of them. Another finding of the research is that the second most important variable which effects conflict resolution styles is the

values that married individuals have. This result shows that conflict resolution styles that married individuals use change according to the values they have. Also, it is found that second most important variable that effects conflict resolution styles is the resilience of married individuals. This prove that conflict resolution styles that married individuals use differ according to the resilience level of them.

Key words: values, resilience, conflict resolution styles.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	x1
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Varsayımlar.....	5
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Tanımlar.....	5
BÖLÜM II	
KURAMSAL GÖRÜŞLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. DEĞERLER.....	7
2.1.1. Bir Kavram Olarak Değerler.....	7
2.1.2. Değerlerin Oluşumu	10
2.1.3. Değerlerin Sınıflandırılması	11
2.1.4. Değer Kavramının Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi	14
2.1.4.1. Psikoloji ve Değerler	14
2.1.4.2. Felsefe ve Değerler	15
2.1.4.3. Sosyoloji ve Değerler	17
2.1.4.4. Din ve Değerler	18
2.2. YILMAZLIK.....	19
2.2.1. Yılmazlık Kavramının Betimlenmesi	19
2.2.2. Yılmazlığı Etkileyen Faktörler	25
2.2.2.1. Risk Faktörleri	25
2.2.2.2. Koruyucu Faktörler	27

2.2.3. Yılmaz Yetişkinlerin Özellikleri	29
2.2.4. Aile Yılmazlığı	30
2.3. ÇATIŞMA VE ÇATIŞMA ÇÖZME	31
2.3.1. Çatışma ve Çatışma Çözme Kavramlarının Betimlenmesi	31
2.3.2. Evlilik Çatışması	33
2.3.3. Evlilikte Çatışma Çözme Stilleri	38
2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	40
2.4.1. Değerler İle İlgili Araştırmalar	40
2.4.2. Yılmazlık İle İlgili Araştırmalar	45
2.4.3. Evlilikte Çatışma İle İlgili Araştırmalar	51
BÖLÜM III	
YÖNTEM.....	56
3.1. Araştırmanın Modeli	56
3.2. Çalışma Evreni ve Örneklemi.....	56
3.3. Veri Toplama Araçları.....	56
3.3.1. Dilmaç & Arıcak Değerler Ölçeği	57
3.3.2. Yılmazlık Ölçeği	58
3.3.3. Çatışma Çözme Becerileri Ölçeği.....	58
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	59
BÖLÜM IV	
BULGULAR	60
BÖLÜM V	
TARTIŞMA VE YORUM	64
BÖLÜM VI	
SONUÇ VE ÖNERİLER	68
6.1. Sonuçlar	68
6.2. Öneriler	68
KAYNAKÇA	70
EKLER	80
Dilmaç & Arıcak Değerler Ölçeği.....	80
Yılmazlık Ölçeği.....	81
Çatışma Çözme Becerileri Ölçeği	82

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Yapısal Eşitlik Modelinin Uyumuna İlişkin İstatistiksel Değerler	60
Tablo 2: Evli bireylerin değerleri ile yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki açıklayıcı ve yordayıcı ilişkilere yönelik model	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Hipotez Edilen Modelin Doğrulan ve Doğrulanmayan İlgili Değişkenlerin Doğrudan ve Dolaylı İlişkilerine Yönelik Yol Analizi (n=375).....61

BÖLÜM I

GİRİŞ

Değerler özellikle son yıllarda sosyal bilimlerin ilgilendiği temel konulardan biri olmuştur. Çeşitli bilim dalları tarafından değerler kavramı ele alınmış ve bu konu ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Literatürde değer kavramının araştırmacılar tarafından farklı içeriklere sahip tanımlarının yapıldığı görülmektedir. Değer tanımlarının benzerlikleriyle birlikte bazı farklılıkları da bulunmaktadır. Değerlerin yapısı ve diğer değişkenlerle olan ilişkileri bugüne kadar araştırılmış olmasına rağmen değerlerin tam olarak neyi içerdiğinin henüz bir netlik kazandığını söylememiz zordur. Değer kavramının çeşitli disiplin alanlarının araştırma konusu olması bu kavramın tanımını zorlaştırmaktadır (Dilmaç, 2007). Budak (2000) değerleri; belirli bir toplumda neyin iyi, neyin kötü, doğru veya yanlış, arzu edilebilir veya arzu edilemez olduğu konusundaki ortak görüşler, standartlar olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde bir başka tanımda ise değerler; bireyin kendi yaşamında neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda geliştirdiği inançlar, arzu edilen ve edilmeyen yargılar olarak ele alınmıştır (Dilmaç, Deniz ve Deniz, 2009). Akbaş (2008)'a göre değerler, bireylere nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanması gerektiğini belirtir. Değerler bireyin düşünce, tutum, davranış ve yapıtlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumsal bütünlüğün ayrılmaz bir parçasını oluşturur (Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008). Doğan (2000)'a göre değerler bir kişi ya da bir topluluğun ideal kabul ettiği var olma ya da hareket etme tarzıdır. Dilmaç (2007) değeri, insanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran inançlar bütünü olarak tanımlamıştır. Bir diğer tanıma göre ise değer; bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıktır (Yaman ve Peker, 2012).

Değerler insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir ve insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahiptir (Dilmaç, 2007). Bir davranış biçimini öbürüne tercih etmede de değerler önemli bir rol üstlenmektedir. Başka bir bakış açısına göre ise değerler davranışların kaynaklarını oluşturduğu gibi ölçütlerini de belirler. Belirli bir davranışı oluşturmada etkin olan değer onun nasıl olduğuna da karar verir (Dilmaç, Deniz ve Deniz, 2009). Değerleri incelemek çoğu

zaman tutum ve davranışları incelemekten daha işlevseldir. Çünkü tutumlardan yola çıkarak değerlere ulaşmak yerine değerlerden hareket ederek tutumlara ulaşmak daha güvenilir ve daha geçerli bir yoldur. Bundan dolayı da gözlenebilen ve ölçülebilen değerlerden hareket edildiği zaman tutumlar üzerine daha rahat konuşulabilir ve daha güvenilir bilgiler elde edilebilir. Bu süreçte değerlerimizin yaşantımızı etkilediğini ve bireyin tutum ve davranışlarının anlaşılması için de değerlerinin incelenmesinin gerekli olduğunu söyleyebiliriz (Yapıcı ve Zengin, 2003).

Son yıllarda değerler kavramı ile ilgili yapılan araştırmalarda artış meydana gelmiştir. Değerler, pek çok değişkenle birlikte incelenerek açıklanmıştır. Benzie ve Mychasiuk (2009) araştırmasında değerlerin bireysel yılmazlık ve aile yılmazlığı ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bhana ve Bachoo (2011)'nin araştırmasından elde ettiği sonuçta bu bulgu ile tutarlıdır. Bu araştırmalara rağmen değerler ile ilgili evli bireyler üzerinde yapılmış ve evli bireylerin değerlerini ve yılmazlıklarını konu alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yılmazlık araştırmalarının daha çok çocuk ve ergenlerin yılmazlığı üzerine olduğu ancak son yıllarda yetişkinlerin yılmazlığı ile ilgili bazı araştırmaların yapıldığı bunlarında özel eğitim öğrencilerinin ailelerinin yılmazlığı ile ilgili olduğu görülmektedir. Oysaki yılmazlık, zorluklar karşısında bireyin kendini toplama yeteneğidir ve doğuştan sahip olunan bir özellik olmayıp zamanla kazanılan geliştirilebilir bir özelliktir. Bu nedenle evli bireylerin sahip oldukları değerlerin yılmazlık ile ilişkisinin açıklanması gereklidir.

Yılmazlık çalışmalarının başlangıcı 1954 yılında Werner ve Smiths (1989)'in Kauia'daki zorluk ya da risklerle karşı karşıya kalan çocukların başarılı bir şekilde bu durumun üstesinden gelmelerine odaklanan boylamsal çalışmalarına dayanmaktadır. Yılmazlığa ilişkin yapılan ilk çalışmalarda daha çok çeşitli stres durumlarına uyum sağlayanlar için gerekli olan bireysel özellikler tanımlanmaya çalışılmıştır. Bunun yanında son zamanlarda yapılan çalışmalar yılmazlıkta sadece bireysel süreçlerin değil aynı zamanda belirli sosyo-kültürel bağlamında ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir (Özbay ve Aydoğan, 2013). Günümüzde yılmazlık psikolojinin en önemli kavramlarından biri haline gelmiştir. Klohn (1996) yılmazlığı bir kişilik özelliği olarak değerlendirmiş olup pozitif sağlık açısından kişiliğin önemli yapılarını içinde barındıran, yeni koşullara uyum sağlayabilme

yeteneği ve önemli bir fonksiyon olarak tanımlamıştır (Akt: Demirbaş, 2010). Cowen (1991)'e göre yılmazlık bireylerin biyolojik, psikolojik ve çevresel tehlikeler açısından zorlanma durumlarında başarılı bir şekilde toparlanabilme becerisidir. Bir başka tanıma göre ise yılmazlık, yetişkinlerin zor ya da beklenmeyen yaşam olaylarıyla başa çıkma yollarını açıklamak için kullanılmaktadır (Özby ve Aydoğan, 2013).

Araştırmanın bir diğer değişkeni ise çatışma çözme stilleridir. Evlilikte çatışma, evlilikte çatışma çözme stilleri kavramları daha çok evlilik uyumu ve evlilik doyumu değişkenleriyle ilişkilendirilerek incelenmiştir. Ancak evlilikte kullanılan çatışma çözme stillerinin pek çok değişkenle ilişkili olduğu düşünölmektedir. Bu araştırma ile evli bireylerin sahip oldukları değerler, yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkiler ortaya konacaktır. Çatışma ve çatışma çözme stilleri kavramları çeşitli şekillerde tanımlanmış ve bu kavramlar pek çok kez araştırmaların konusu olmuştur. Çatışma, çiftler için mevcut çözümler tatmin edici olmadığında oluşmaktadır (Özen, 2006). Tümer (1998)'e göre evlilik çatışması, eşlerden birinin diğerinin eylemlerine müdahale etmesiyle ortaya çıkan kişilerarası bir süreçtir (Akt: Günay, 2007). Esleman (1991)'e göre ise çatışma, aile sistemleri ve evlilik etkileşimleri dahil olmak üzere tüm sistemlerin ve etkileşimlerin varsayılan ve beklenen bir parçasıdır. Bu nedenle eşler sık sık çatışma halinde ise mesele kaçınma değer de bunlarla nasıl baş edilebileceği, nasıl çözülebileceğidir. (Akt: Öner, 2013). Evlilikte çatışma çözme stilleri ise çiftlerin ilişkilerinde karşılaştıkları sorunları ele alma şekilleri olarak tanımlanmaktadır (Cann, Norman, Welbourne ve Calhoun, 2007; Akt: Hacı, 2011). Bireyler arasında anlaşmazlık, uyuşmazlık veya uyumsuzluk durumunda ortaya çıkan bir süreç olarak tanımlanan çatışma, ilişkilerin kaçınılmaz bir parçasıdır. Çatışma az ya da çok, açık ya da örtölü bir biçimde her ilişkide vardır. Tüm evliliklerde evli çiftler zaman zaman kendilerini bazı çatışmaların içinde bulmaktadırlar (Şimşek, 2004). Evlilikte çatışma düşünöldüğünün aksine yapıcı çatışma çözüm stilleri kullanıldığında olumlu, başka bir deyişle ilişkiyi geliştirici bile olabilmektedir. Bu yönüyle çatışma, pozitif bir değişimi ortaya çıkarmak amacıyla birçok yeniliğin ve yaratıcılığın kaynağı olabilmektedir (Basım, Çetin ve Meydan, 2009). Bir diğer yönüyle ise pek çok faktörün neden olduğu çatışmalar çözümediği sürece evlilikteki mutsuzluğu da beraberinde getirmektedir (Gürüz ve Eğinli, 2005).

Çatışmayı etkili bir şekilde çözememek ilişkiye zarar vermekte, engellenmeye ve ilişkinin kopmasına neden olmaktadır (Bahadır, 2006). Çatışmaya yönelik pozitif veya negatif sonuçlar, çatışmanın çözümüne yönelik hangi yaklaşımların sergilendiğiyle ilişkilidir (Basım, Çetin ve Meydan, 2009). Çatışmanın çözülmesi evliliğin sürdürülebilmesinde en önemli faktörlerden biri olduğundan çatışma çözüm stillerinin ve çatışma çözme stillerini etkileyen değişkenlerin belirlenmesi önemlidir. Özen (2006) de araştırmasında evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stillerinin ve evli bireylerin sahip olduğu değerlerin evlilik ilişkisinde önemli bir rolü olduğunu belirtir. Bu doğrultuda bu araştırma ile evli bireylerin sahip oldukları değerler, yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkiler ortaya konacaktır.

1.1.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, evli bireylerin değerleri ile yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki yordayıcı ilişkileri ortaya koymaktır.

1.2.Araştırmanın Önemi

Temel insani değerlere sahip olmanın bireylerin özel ve toplumsal hayatına olumlu etkisinin olduğu varsayılmaktadır (Ekşi, 2003). Değer kavramı hakkında bugüne kadar bilimsel açıdan ve felsefi yönden pek çok tartışma ve araştırma yapılmıştır. Değerler çeşitli değişkenler ile birlikte ele alınarak araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Bireylerin sahip olduğu değerler, benlik saygısı ve kişilik özellikleri (Yıldız, 2012); özgüven (Benzies ve Mychasiuk, 2009); yaşamda anlam (Baş, 2014); öz anlayış (Dilmaç, Deniz ve Deniz, 2009); bireysel yılmazlık ve aile yılmazlığı (Bhana ve Bachoo, 2011) gibi pek çok değişken ile ilişkili bulunmuştur. Diğer yandan evli bireylerin sahip olduğu değerler ve kullandıkları çatışma çözme stillerinin de bazı değişkenlerle ilişkili olduğu bilinmektedir. Evli bireylerin sahip olduğu değerler ve kullandıkları çatışma çözme stillerinin evlilik ilişkileri açısından oldukça önemli olduğu ve evlilik uyumlarını etkilediği ortaya konmuştur (Özen, 2006). Bu nedenle bu araştırma ile evli bireylerin sahip oldukları değerler, yılmazlık ve çatışma çözme stillerinin ilişkilerinin ortaya konmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

Değerler, yılmazlık ve çatışma çözme stilleri kavramları özellikle son yıllarda üzerinde çalışılan kavramlar olmuştur. Bu kavramların bazı değişkenler ile ilişkisi ortaya konmuştur. Ancak literatürde bu kavramların birlikte çalışıldığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Özellikle alanda yeni bir kavram olan yılmazlık (Öğülmüş, 2001) üzerine son yıllarda çalışmalar yapılsa da daha çok çocuk ve ergenlerin yılmazlığı ile ilgili araştırmalar yapılmış evli bireylerin yılmazlıklarını konu alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla çalışmayı hedeflediğimiz çalışma grubu itibariyle de, bu tür bir çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3.Varsayımlar

Bu araştırmanın planlanıp yürütülmesinde aşağıdaki varsayımlardan hareket edilecektir.

1. Araştırmaya katılan evli bireylerin araştırmaya gönüllü olarak katıldıkları varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan evli bireylerin uygulanan ölçme araçlarına içtenlikle ve doğru bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.4.Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlılıkları şu şekilde ortaya konmuştur.

1. Araştırma tesadüfi olarak seçilen çeşitli şehirlerden evli bireylerle yapılacaktır. Bu nedenle araştırma bulguları, ancak araştırmanın çalışma grubunda yer alan evli bireylerle benzer nitelik taşıyan bireylere genellenebilir.

2. Araştırmada incelenecek olan değerler “Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeğinin”, yılmazlık “Yılmazlık Ölçeğinin” ve çatışma çözme stilleri de “Çatışma Çözme Stilleri Ölçeğinin” ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.5.Tanımlar

Değer: Özel bir davranış tarzına veya karşıt bir duruma karşılık kişisel ve sosyal tercihlerin durumlarını gösteren inançtır (Rokeach, 1973).

Yılmazlık: Zorlayıcı ve tehdit edici koşullara rağmen başarılı bir adaptasyon yeteneğine sahip olmak, bu süreçte gayret göstermek ve sonuçta da başarılı olmaktır (Masten, 1990).

Çatışma: Psikoloji kapsamında bir kavram olarak çatışma, a) Birbiriyle çatışan ya da zıtlaşan uyumsuzluk eylemi (farklı düşünceler, ilgiler ya da kişiler gibi), b) Çatışan ihtiyaç, dürtü, arzu ya da içsel ve dışsal kararlardan kaynaklanan zihinsel mücadele olarak tanımlanmıştır (Webster, 1950; Akt: Öner, 2013).

Çatışma Çözme: Çatışma yaşayan tarafların iletişimime dayalı ve her iki tarafında gelişmesini ve kazanmasını sağlayan, işbirliği yapılan, çözüm üretmeye dayalı bir süreçtir (Akbalık, 2001)

Evlilik Çatışması: Eşlerden birinin isteğinin diğerinin isteğiyle çatıştığında ortaya çıkan süreç olarak tanımlanmıştır (Hatipoğlu, 1993).

Evlilikte Çatışma Çözme Stilleri: Çiftlerin ilişkilerinde karşılaştıkları sorunları ele alma şekilleri olarak tanımlanmaktadır (Cann, Norman, Welbourne ve Calhoun, 2007).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde “değerler”, “yılmazlık”, “çatışma çözme” ile ilgili kuramsal bilgilere ve bu konularda yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1.DEĞERLER

2.1.1. Bir Kavram Olarak Değer

Değerler, sosyal bilimler alanında özellikle son birkaç yüzyılda üzerinde yoğun olarak çalışılan bir konu haline gelmiştir. Değer kavramı, sosyal bilimler de farklı disiplinlerin konu alanına girmiş ve her disiplin tarafından çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Her bilim dalı bu kavramla ilgili kendini ilgilendiren boyutu incelemiş, diğer kısımları göz ardı etmiştir. Bu nedenle değer kavramına ilişkin literatürde çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür. Yapılan değer tanımları incelendiğinde; değerler literatürde, sonsuz düşüncelerden davranışsal eylemlere kadar her şeyi kapsayacak bir biçimde tanımlanmakta olup kapsamı oldukça geniştir. Bu kadar geniş bir alanı kapsayan değerlerin birbirinden farklı tanım ve sınıflamalarının yapılması da doğaldır. (Özensel, 2003). Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğünde değer kavramı “genel olarak, bir nesneye, varlığa ya da faaliyete, ruhsal, ahlâksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden, tanınan önem ya da üstünlük derecesi” olarak tanımlanmaktadır (Öncül, 2000).

Güngör (1993)’e göre değer, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Çağlar (2005)’a göre değerler bireylerin düşünce, tutum ve eylemlerinde birer standart olarak ortaya çıkan kültürel öğelerdir. Bir başka tanımda ise değerler, “yaşam deneyimleri ve kişisel miras yoluyla gelişmiş olan değişmeyen son durum ve arzulardır” şeklinde ifade edilmektedir (Kropp, Lavack ve Silvera, 2005). Hacıkadiroğlu (2002) ise değeri, en geniş anlamıyla eleştirilen niteliklerin genel adı olarak tanımlar. Başaran (1992)’a göre değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkiler; tutum ve davranışları belirleme, biçimlendirme ve yönlendirme de önemli rol oynarlar. Erdem (2003) ise değeri belirli bir durumu diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlamaktadır.

Hill (1991) değerleri “bireylerin öncelik verdiği ve hayatlarını yönlendirmelerine izin verdikleri inançlar” olarak yorumlarken, Veugelers (2000) adil bir hayat anlamına gelen “iyinin ya da kötünün ne olduğuna karar verdiren kanı” olarak yorumlamıştır. Carr ve Landon, (1999) değerleri, genellikle gelenekler, görenekler, uygulamalar, hedefler, beklentiler, idealler, bağlılıklar, hırslar, taahhütler, önyargılar olarak ifade etmektedir. Hansson, Carey ve Kjartansson (2010) ise insanların değerleri; hayatta bazı anlamları ve sebepleri tanımlamak için çeşitli bağlamlarda kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ruyter, (2002) de; insanların deneyimlerini ve hayatını anlamlı ve değerli hale getirmek için bir değerler çerçevesine ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir. Değer kavramına bir başka açıdan yaklaşan Morrow (1989) değerlerden bahsederken aslında kural ve ilkelerden bahsedilmesi gerektiğini savunmuştur. Değerler, toplumda oluşan kural ve ilkelerle aynı anlamlara gelmektedir. Halstead ve Taylor (2000) ise değerleri “davranışlarımıza yol gösteren kanaat ve ilkeler; belli davranışların doğruluğunun ya da yanlışlığının kararlaştırıldığı standartlar” olarak yorumlamıştır.

Schwartz (1992)’a göre değerler insanların kendileri de dâhil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmek, eylemlerini seçmek ve meşrulaştırmak için kullandıkları ölçütlerdir. Theodorson ve Theodorson (1979)’a göre değerler özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel bir standart sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleridir (Akt: Özensel, 2003). Krathwol, Bloom ve Masia değerlere farklı bir bakış açısı getirerek değerleri “içselleştirme” süreci olarak tanımlamaktadırlar. İçselleştirme, bireyin yaşam tarzını oluşturan fikirleri, uygulamaları, standartları ve yaptırımları tedrici bir biçimde kabul ederek yetişmesini ifade eder (Kaltsounis, 1987; Akt: Keskin, 2008).

Değerler üzerine derinlemesine araştırmalar yapan Schwartz ve Bilsky ise değerleri şu şekilde tanımlamaktadır (Akt: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000) :

1. Değerler, inançlardır. Ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.

2. Değerler, bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle ilişkilidirler.
3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler, taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Sıralanmış bir değerler kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler.
6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde ortaya çıkan gereksinimleri karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Değer, insana özgü, insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan ayıran olanakları başka bir deyişle insana özgü bütün etkinlikleri insansal etkinlikler olarak amaçlarına uygun tarzda gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktadır. Aristoteles' in deyişiyle, kişilere "insanın işini" yapabilecek ve insana özgü diğer bütün etkinlikleri amaçlarına uygun olarak gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktadır. Yani kişilere doğru bildiğini, doğru düşündüğünü, doğru değerlendirdiğini, doğru eylem içinde olduğunu görebilmesi için yardımcı olmaktadır (Kuçaradi, 1995; Akt: Dilmaç, 2007).

Değerler sosyal hayatı şekillendiren düzenleyen temel unsurların önemli bir kısmını oluştururlar. Toplum içerisinde tutum ve davranışlar, eylemler, duygular, fikirler amaçlar ve araçlar tümüyle değerlere göre mukayese edilirler ve “daha iyi”, “daha kötü”, “daha doğru” gibi ve ya daha başka biçimlerde değerlendirmelere tabi tutulurlar. Kısacası değerler arzu edileni veya edilmeyeni, beğenileni veya beğenilmeyeni, doğru olanı veya olmayanı belirleyen temel standartlar olarak görev yaparlar (Erjem ve Kızılçelik, 1994).

Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan bireysel tutum ve davranışları, bilişsel süreçleri etkilediğini, diğer yandan toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını kabul etmektedirler.

Psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi değer kavramı ile yakından ilgili davranış bilimcilerince geliştirilen yöntemler ve ulaşılan sonuçlar bakımından değer kavramı üzerinde büyük ölçüde tutarlılık kazandığı görülmektedir. Bireylerin davranışları dolaylı ya da dolaysız olarak değerler tarafından yönlendirilmektedirler (zgven, 1994).

Aydın (2003), değerler hakkındaki açıklamaları aşağıdaki Şekilde zetlemiştir:

1. İnanışlar içeren ve dolayısıyla da alışkanlıklar taşıyan olgulardır.
2. Fertlerin yapıp ettiklerini rasyonelleştirip içselleştirmelerine imkn verirler.
3. Genelde ilgi gösterilen, arzu edilen Őeylerdir.
4. Her alanla ilgilidirler ama alanların kendine özgü değerleri vardır.
5. Farklı kaynak ve içeriklere sahip olsalar da bir biçimde sosyaldirler.

2.1.2. Değerlerin Oluşumu

Değerlere ait i gr kazanma doğumdan başlayarak ölüm anına kadar devam eden süreci kapsamaktadır. Bireylerin yaşam biçimini oluşturan değerlerin öğrenilmesi öğrenme kuramlarına göre farklı Şekillerde açıklanmaktadır. Değerlerin öğrenilmesinde uyarıcı eşleşmesi (klasik koşullanma) ve takdir edilenin tekrar etmesi (operant koşullanma) söz konusudur. Sosyal ğrenme teorisine göre, bir bireyin ahlak normlarını ve değerlerini öğrenmesi ceza-mkfat yoluyla veya bir kimseyi model edinmekle olur. Değerlerin öğrenilmesi daha çok rol ğrenmesi Şeklinde bir sosyal öğrenmedir. Değerler genetik olarak aktarılmazlar, sosyal rollerle öğrenilerek bir sonraki kuşaklara aktarılırlar. Değerlerin ortaya çıkmasında sosyal onay, model alma ve taklit de önemlidir. Sosyal olarak onaylananlar zamanla davranış ölçüleri hline gelerek değerleri oluşturmaktadır. Bu durumda sosyal öğrenme teorisinin temel varsayımları dikkate alınarak, değer yargılarının kişinin yetiştiği çevreden beslenerek Őekillendięi söylenebilir (Güngör, 1998).

Kuusisto (2003)'ya göre değerleri aktarmada en önemli faktörler:

1. Aile ve çocukları arasındaki demokratik ilişkiler,
2. Anne ve babanın örnek yaşantısı,

3. Çocukları kendi düşünceleri konusunda cesaretlendirmek,
4. Dinsel ve sosyal boyuttaki pozitif deneyimlerdir.

2.1.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Tüm değerleri kapsayan ve herkes tarafından kabul edilen bir değer sınıflandırmasından söz etmek mümkün değildir. Değerler farklı kişiler tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır.

Rokeach (1973) değerleri amaçsal ve araçsal değerler olarak iki grupta toplamıştır. Amaçsal değerler yaşamın temel amaçlarını (özgürlük, mutluluk, aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dinî olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecan verici bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, rahat bir yaşam, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk) kapsar. Araçsal değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılacak davranış tarzlarını (bağımsız olma, bağışlayıcı, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hırslı, itaatkâr, kendini kontrol eden, kibar, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, yaratıcı olma) içermektedir (Akt: Peker, 2013).

Allport, Vernon ve Lidzey (1960) çalışmalarında değerleri; estetik, bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değerler olmak üzere altı temel kategoride incelemişlerdir. Spranger (2001)'de değerleri Allport, Vernon ve Lidzey (1960) gibi sınıflandırmıştır (Akt: Topçuoğlu, 1999). Güngör (1993), Allport tarafından geliştirilen 6 gaye değere bir de ahlaki değeri ekleyerek estetik, ahlaki, teorik, iktisadi, dini, siyasi ve sosyal değerlerden oluşan bir sınıflandırma yapmıştır.

Değerler ayrıca temel ve aracı değerler olarak sınıflandırılabilir gibi, bu değerler de kendi aralarında bazı hususiyetlerine göre sınıflandırılabilir. Temel değerler şahsi ve sosyal değerler olarak ikiye ayrılırlar. Temel değerleri sınıflandırmada esas; değerlerin şahsa dönük veya topluma dönük olması ya da şahsa özgü veya şahıslar arası olmasıdır. Mesela iç huzur, selamet gibi değerler şahsa özgüyken, barış içinde bir dünya, kardeşlik gibi nihai durumlar şahıslar arası bir nitelik taşırlar (Şirin, 1983; Akt: Dilmaç, 1999).

Nelson (1974), değerleri kişisel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler şeklinde sınıflamıştır: Kişisel değerler, belirli bir bireyin değerleridir ki birey arkadaşlarını, grubu veya genel sosyal değerleri dikkate almaksızın bu değerlere bağlanmak arzusundadır. Grup değerleri belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup bir aile, bir dini grup, bir siyasi grup, bir kulüp veya organizasyon veya bir etnik grup olabilir. Sosyal değerler genel olarak üzerinde anlaşmaya varılmış, toplumun büyük bir kısmı tarafından paylaşılan değerlerdir; bu değerler toplumu şekillendirir, tanımlar ve o toplumun yapısını etkiler (Akt: Keskin, 2008).

Schwartz (1992) değer yöneliminin içerik ve yapısı hakkında yaptığı araştırması sonucunda elli altı özel ve on tür evrensel değer tipi tespit etmiştir. Bu değer türleri ve özel değerler şunlardır:

1. Güç: otorite, liderlik, baskınlık.
2. Başarı: yetenek, hırs, etki, zekâ ve özsaygı.
3. Haz: memnuniyet ve hayattan zevk alma.
4. Dürtü (Uyarılım): heyecanlı yaşam, hayata meydan okuma ve yenilik arayışı.
5. Kendi kendini yönetme (Öz Yönelim): yaratıcılık, özgürlük, bağımsızlık, merak, kendi amaçlarını seçmek.
6. Evrensellik: açık fikirlilik, bilgelik, sosyal adalet, eşitlik, barışçıl bir dünya, güzel bir dünya, doğayla bütünleşme, çevreyi korumak, iç huzur.
7. Yardımseverlik: dürüstlük, affedicilik, sadakat, sorumluluk, arkadaşlık.
8. Gelenek: kişinin hayattaki yerini kabul etme, alçakgönüllülük, içtenlik, geleneklere saygı, ölçülülük.
9. Uyum: öz disiplin, kurallara uyma.
10. Güvenlik: temizlik, aile güvenliği, ulusal güvenlik, sosyal düzende istikrar, iyiliklere karşılık verme, sağlık ve ait olma duygusu (Akt: Samur, 2011).

Değerlerle ilgili başka bir sınıflama “grup ölçekli değerler” ve “ bireysel değerler” şeklindedir. (Kilby, 1993; Akt: Özensel 2003). Grup ölçekli değerler grup yapısının bir parçasıdır. Grup içerisindeki kural ve normlar grubun değerlerini oluşturur. Genel olarak paylaşılan değerler grup dinamiğinin özünü oluşturur ve

grubun içsel bağlılığını kuvvetlendirir. Örneğin bir sporcu grubunun ya da bilim adamları grubunun farklı türden grup değerleri vardır. Sporcular için “dürüst oyun” (fair play) önemli bir grup değeriyken bilim adamları grubu için özgür ve özgün araştırma yapmak bu tür bir özellik arz eder. Grup ve toplum ölçekli değerler ve inançlar her birimizin beşeri var oluşu için temel sağlarlar. Onlar neyin gerçek, neyin iyi ve olması gereken olduğunu bize söylerler (Özensel, 2003).

Linkona (1991) ise değerlerin ahlaki değerler ve ahlaki olmayan değerler olmak üzere ikiye ayrılabilceğinden söz etmiştir. Ona göre dürüstlük, sorumluluk ve doğruluk gibi ahlaki değerler, zorunluluk anlamı taşır. Yani bu değerler bireye yapması gerekenleri söylerler. Birey sözünde durmak, borçlarını ödemek, çocukları ile ilgilenmek, diğer insanlarla ilişkilerinde adil olmak zorunluluğunu kendisinde hisseder. Ayrıca o istemese bile onlara uyma zorunluluğu hissedebilir. Ahlaki olmayan değerler ise böyle bir zorunluluk taşımazlar. Onlar bireyin yapmayı istediği ve yapmaktan hoşlandığı değerleri ifade eder (Akt: Can, 2008).

Laswell ve Kaplan (1950) geniş bir biçimde tüm toplumlar tarafından paylaşılan aşağıdaki sekiz değeri tanımlamışlardır:

1. Bağlılık veya sevgi ve arkadaşlık,
2. Saygı görme,
3. Bir şeyleri başarma kabiliyeti,
4. Doğruluk ve sorumluluk,
5. Bilgi ve kavrayış,
6. Memnuniyet ve huzur duygusu,
7. Zenginlik,
8. Başkaları üzerindeki etki ya da güç (Akt: Keskin, 2008).

Spranger (1928), değerleri altı grupta sınıflandırmıştır. Bunlar: Estetik, bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değerlerdir. Bilimsel değer: Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir. Ekonomik Değer: Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemszenmesi gerektiğini belirtir.

Estetik Değer: Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür. Sosyal değer: Başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir. Bencil değildir. Politik değer: Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir. Dini değer: Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dünyevi hazları feda eder (Akt: Varol, 2013).

Dilmaç ve Arıcak (2012) değerleri dokuz gruba ayırmışlardır. Bunlar: toplumsal değerler (yardımseverlik, tevazu, nezaket, saygı, hoşgörü v.s), kariyer değerleri (kalite, kariye, eğitim v.s), entelektüel değerler (beden sağlığı, akıl sağlığı, bilgi, başarı v.s), maneviyat (ibadet, din, iman, iç huzur), materyalistik değerler (para, mal/mülk, statü v.s), insan onuru (namus, şeref/onur, adalet v.s), romantik değerler (aşk, haz/zevk, eş/sevgili v.s), özgürlük (bağımsızlık, emek, kültür v.s) ve fütüvvet (cömertlik, cesaret v.s) tir.

2.1.4. Değer Kavramının Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi

2.1.4.1. Psikoloji ve Değerler

Psikolojide değerın önemi, objektif bir esasa dayanıp dayanmaması değil, insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı rol şeklinde ifade edilir. Bu bakımdan psikoloji değer kavramını sadece bir inanç olarak alır (Güngör, 1998). Değerler, ideal varlıklar olup ruhsal etkinliğimizin parçaları, ya da tortuları değildirler. Onlar, tıpkı matematiksel teoremler gibi bizim ruhumuzda bulunurlar. Değerler, insan ile nesnelere/şeyler arasındaki ilişkide temelini bulur (Filiz, 1998). Sosyal psikolojide değerler insan ilişkilerinin ürünleri olması, birey için uyarı durumlarını kapsayan ve insan deneyimleri ve davranışları üzerinde oldukça etkili olmasından dolayı önemlidir (Şerif, 1985).

Öğrenme yolu ile duygusal hayatın merkezi noktasında yer alan değerler, çevredeki psikolojik obje, durum ve davranışlara karşı tavır alışımıza tesir ederler. Bütün tutumların sosyal olmadığı bellidir. Sosyal değerler ile ilgili olan tutumlar, sosyal nitelik taşırlar. Yerleşik sosyal değerler yeni öğrenen bir insan için önce uyarı özelliğini taşırlar. Bir tutum, yerleşik bir değerın fert tarafından benimsenmesi ile

sonuçlanan psikolojik kalıcılığı veya hazırlığı ifade eder. Bir değer şahıs tarafından benimsenip özüksendikten sonra, şahısta bir hazır olma durumu, belirli nesne ve durumlara karşı vaziyet alma pozisyonu meydana getirdikten sonra, değer tutumun muhtevasını teşkil eder (Şirin, 1983).

Bireylerin ve grupların değerleri hakkında bilgi edinmek, onların tutum ve davranışları hakkında bilgi sahibi olmamıza olanak verir. Duygusal bir gerilim taşıyan her hangi bir durumun gerektirdiği davranış yapmak doyum, gerekli bu davranışın yerine getirilmemesi ise doyumsuzluk doğurur. Bu durumda bireylerin davranışlarını ve tutumlarını tahmin edebiliriz. Psikolojik olarak, yiyecek, giyecek, barınak ve karşı cins gibi temel gereksinimler bizim için değerli olanların başında gelir. Bir yemek, adamakıllı yenildikten sonra kişi için yine acıkıncaya kadar çok değerli bir şey olmaktan çıkar. Bu durumda ihtiyaçlar, kişinin sergilemiş olduğu tutum ve davranışlara yön verir (Şerif, 1985)

2.1.4.2. Felsefe ve Değerler

Değer kavramı felsefede, değerlendirme problemi ve değerler problemi olarak ortaya çıkar. Çünkü “iyi nedir?”, “güzel nedir?”, “faydalı nedir?”, “doğru nedir?”, “hangi değer doğrudur?”, “hangi değer öğretilmesi gerekir?” gibi sorular sormak, değerlendirme aktivitesini belli açılardan problem haline getirmektir (Germaine, 2001; Akt: Peker, 2013). Bu açıdan bakıldığında zaman değer, bir şeyin değeridir hep, o şeyin bir çeşit özelliği onun aynı türden şeyler arasındaki yeridir. İnsanın değeri, insanın diğer varlıklarla ilgisi bakımından özel durumu ve durumun sonucu olarak sahip olduğu kimi haklardır, onun değerini oluşturandır (Tepe, 2003).

İnsanın en başta gelen özelliklerden birisi de değer vareden bir varlık oluşudur. Bu özellik insanı, belki de diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliğidir. Diğer canlılarla, özellikle kendisine en yakın organizmalarla karşılaştırıldığında insan; ikili varlık yapısıyla ayrılır. Doğanın mekanik zorunluluğuna uyan mekanik yapısı, diğer yandan da mekanik yapısına uymayan onu aşan bir varlık yapısı mevcuttur. İnsan zaman zaman bu ikisinin çatışan bir bütünlüğüdür. Bundan dolayı insan bilmek zorundadır. Bilgi ise, salt olarak bulunmaz, bir bilgi ortaya koyulduğu zaman onun doğruluğu, yanlışlığı, geçerli ya da geçersiz oluşu da söz konusu olur.

Bu aşamada bilginin yaşama girmesi gerekir. Çünkü yaşamla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkisi olmayan bir bilginin olması mümkün değildir. Bu süreçte de değer kavramı gündeme gelmektedir. O halde değerler, kültür dünyası içerisinde varedilebilirler ve insanın maddi yapısı ötesinde insanın ruhsal özelliğine dayanır (Tozlu, 1992 ve Erdemli, 2003; Akt: Dilmaç, 2007). Bu bağlamda baktığımızda değer kavramı felsefenin, özellikle etiğin en eski ve en temel sorunlarından birisi olmuş, Platon-Aristoteles gibi birçok filozof değerleri felsefeyle aydınlatmaya çalışmışlardır (Özlem, 2003; Akt: Dilmaç, 2007).

Değer kavramı, felsefe tarihinde, öznelci ve nesnelci açılardan çok değişik şekillerde tanımlanmıştır. Öznelci tanımlar, birey açısından değer ve toplum açısından değer olarak iki grupta toplanmıştır. Birey açısından değer, a) uğruna uğraşılması, çaba gösterilmesi, gerçekleştirilmesi gereken; b) genellikle benimsenen, özenilen, önemsenen; c) nesne, olgu ve olayların kendilerinde bulunmayan, fakat insan tarafından bunlara bireysel ve öznel olarak yüklenen niteliktir. Toplum açısından değer, a) bir sosyal grubun veya toplumun bütününe kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından uygun ve gerekli oldukları kabul elden, aynı üyelerin ortak duygu, düşünce, amaç ve çıkarlarını yansıtan, genelleştirilmiş ilke ve inançlardır; b) grupların veya toplumların arzu edileni veya edilmeyeni, beğenileni veya beğenilmeyeni, doğru olanı veya olmayanı belirleyen temel standardı veya standartlarıdır. Nesnelci değer tanımlar ise, değerlerin bir gerçekliklerinin bulunduğu hareket edilir. Bu gerçeklik, ideal, mutlak ve kutsal nitelikte olabilir. Bu demektir ki, değerler öznenin kendilerini hissetmesinden veya bilmesinden bağımsız olarak vardır (Doğan, 2002 ve Tepe, 2003).

Felsefe tarihinde değerler hakkında iki ana çizgi vardır: bu çizgilerden birincisine göre “değerler rölatiftir”. Aynı dönemde toplumdan topluma veya aynı toplumda çağdan çağa, ya da aynı toplumda mensup olunan kategoriye göre değerler değişebilir. Dinsel inançlar ve ahlaksal doğrular toplumdan topluma, çağdan çağa değişir ve bu durum değerlerin rölatifliğini ifade eder. Diğer çizgiye göre “değerler mutlaktır”. Tüm değerler mutlak olarak doğru veya yanlıştır. Eylemler, insanların kanaatlerinden ya da eğilimlerinden bağımsız olarak doğru veya yanlıştır. Değer

yargıları değişse bile değerler hiçbir zaman değişmez. Değerler doğal nesnelere gibi kendi başlarına vardır (Toku, 2002).

Değerlerin ahlaksal, estetik, dinsel vb. olmak üzere çeşitli tiplerinin varlığından bahsetmemiz mümkündür. Ama içeriği farklı olsa da, bütün değerler insan ürünü olmaları, insan tarafından gerçekleştirilebilmeleri bakımından ortak bir özelliğe sahiptirler. Değerler bir yönüyle de gerçeğin ötesine ulaşma imkânı vardır. Onlar sayesinde düşüncemiz daha güçlü bir şekilde fizik gerçeğin ötesine ulaşır (Dilmaç, 2007).

2.1.4.3. Sosyoloji ve Değerler

Sosyoloji tarihine baktığımızda değer kavramının sosyologlar arasında uzun yıllar tartışıldığını görmekteyiz. Pozitivist sosyoloji okullarının etkisiyle, sosyologlar değerleri uzun süre incelemekten kaçınmışlar ve değerlerin, hiçbir nesnel gerçeğe sahip olmadığını, bilimsel açıdan ele alınamayacaklarını ancak öznel ve ahlaki kriterlerle incelenebileceklerini savunmuşlardır. Fakat özellikle Weber'in "verstehende" (anlayıcı) sosyolojisinin ve protestan ahlaki tezinin etkisiyle değerlerin önemli bir sosyal olgu olduğu, bilimsel analiz ve incelemeye tabi tutulabileceği üzerinde durulmuştur. Özellikle son 10–15 yıldır toplumsal değer araştırmaları sosyolojinin önemli bir inceleme alanı haline dönüşmüştür (Özensel, 2003).

Sosyologlar değer kavramını sosyal kurallar, normlar, örfler, gelenekler vb. ile birlikte davranışa yön veren önemli bir etmen olarak düşünmektedir. Değerler dinamiklerdir, bireye veya topluma göre farklılık gösterebilmektedirler (Özensel, 2003). Değerler, ortak olsa da olmasa da bütün insan eylemlerini ve özellikle ahlaki eylemlerini belirleyen temel unsurlar arasında yer alır. Bu ifadeler doğrultusunda değer kavramının sosyo-kültürel anlamda toplumları ve toplumları meydana getiren insanların davranış örüntülerini de etkilediği görülmektedir (Dilmaç, 2007). Sosyoloji bilimi, çeşitli sosyal ve kültürel yapıları şekillendiren, insan hayatında ve toplumların hayatında bir insanı diğerinden ayıran veya bir toplumu diğerinden ayıran özelliklerden biri olarak değere yer vermiştir (Çalışkur, 2008). Değerler, sosyolojide, bireylere, gruplara, örüntülere, hedeflere ve sosyokültürel nesnelere verilen önem üzerindeki değerlendirmelere dayanan ölçütlere

göre tanımlanabilmektedirler. Bu bağlamda değerlerin tanımlarından biri şu şekilde belirtilmektedir: Özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel bir standart sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleridir (Özensel, 2003).

Değerler, toplumun sosyo-kültürel öğelerine anlam veren en önemli ölçütlerdir. Bu yüzden ki, toplumsal kişi ve bu kişinin davranış örüntüleri sosyolojik incelemelerin başlangıç noktasını oluştururlar. Herhangi bir toplum yapısının analiz edilebilmesi için, o toplumsal yapıdaki kurumların, süreçlerin ve rollerin bilinmesi gerekir. Bu kurum, süreç ve rollerin sosyal aktörler tarafından anlamlandırılmaları da bilindiği gibi değerler aracılığıyla mümkün olabilmektedir. Bu nedendir ki, herhangi bir toplum yapısının analizine katkıda bulunacak en önemli unsur, o toplumun sahip olduğu değer yargılarının tespiti olacaktır. Böylece, o toplumun yapı ve işlevlerine ilişkin ileriye yönelik projeksiyonların yapılabilmesi de mümkün olabilecektir. Bu anlamda da değer araştırmaları sosyoloji açısından önemli bir yere sahiptir (Izgar, 2013).

Değerler çeşitli ölçülerden oluşmaktadır. Bunlar, beğenilen, arzulanan ve iyi olarak tanımlanan ölçü kalıplarıdır. Değerler, davranışlara yön vererek onlara anlamlar kazandırır, bireylerin kimlik kazanmalarına öncülük ederler. Değerler sayesinde birey, sosyalleşerek toplumun temel kurallarını kabul etmektedir. Değerlerdeki bu ölçüler, bireyleri olduğu gibi toplumları da bağlamaktadır. Her toplum, toplumsallaşma aracılığıyla yeni nesillerin kendi değerlerini ve normlarını öğrenerek büyümesini sağlama amacı taşımaktadır. Dolayısıyla toplumların var olmaları, değerleri koruma, toplum üyelerine değer aktarma ve yeni durumlar karşısında uygun değerler oluşturmalarıyla mümkündür (Özdaş, 2013).

2.1.4.4. Din ve Değerler

Din, bireysel ve toplumsal hayata yön veren önemli öğüt ve taleplere sahip olması yönüyle etkin bir değer sağlayıcıdır. Bireyler dini özümserken dinden gelen değerleri de özümserler; dinin değer verdiklerine değer verir, azımsadıklarını ise azımsamış olurlar (Eser, 2012). Değerler, bir inanç olması bakımından dünyanın belli bir kısmıyla ilgili algı, duygu ve bilgilerimizin bir bileşimidir. Fakat değer, inancın

spesifik bir şekli olmak itibariyle ondan daha önce bir zihin organizasyonudur. Şöyle ki bir değer bir tek inanca değil, bir arada organize olmuş bir grup inanca tekabül eder (Güngör, 1998). Değerler sistemini yaşamın pek çok alanıyla ilişkilendirdiğimiz gibi din ile ilişkilendirmemiz de mümkündür (Dilmaç, 2007). Eğitim, özellikle de din ve değerler eğitimi, bir ülkede dinin rolünün anlaşılmasına yardım eden bir alandır. Din eğitiminin temel amaçlarından birinin ruh sağlığı yerinde kişilik bütünlüğüne sahip bireyler yetiştirmek olduğu tartışmasıdır. Başka bir ifadeyle, din eğitimi, karakter eğitimi içerir, göstererek şahsiyet bütünlüğünü sağlamayı amaçlar (Ekşi, 2006).

Değer yargılarının bir toplumun işleyişinde hayati bir yeri bulunmakta olup, bu şekil altında değerler çok önemli toplumsal gerçeklikler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bir toplumda din, toplumsal değerlerin yaratılması ve beslenmesinde önemli bir kaynak oluşturur (Coşkun, 2005; Akt: Dilmaç, 2007). Değerler ve inançlar, hayatı anlayıp yorumlamada davranışların şekillenmesinde rehberlik eder. Dine ait olan değer sistemleri, davranış geliştirme sürecinde belirleyici durumdadır. Böylece insanlar, hayata ve olaylara karşı bir bakış açısı geliştirilmiş olur. Dinler arasında, yaratılış, hayatın amacı ve anlamı, insanların uyması gereken ahlaki değerler sistemi, ölüm ve ölüm sonrası gibi konularda birtakım farklılıklar olmasına rağmen, temel konularda birbirine benzerdir. Fakat nasıl olursa olsun her din, hayatın anlamına dair konularda, kendi inananlarına nasıl yaşamaları gerektiği noktasında yol gösterici durumdadır (Akıncı, 2005).

2.2.YILMAZLIK

2.2.1. Yılmazlık Kavramının Betimlenmesi

Yılmazlık kavramsal olarak Amerika'da ortaya çıkmıştır. Yılmazlık kavramının temelleri 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Horatio Alger'in hikâyelerinde yer alan kahramanlık hikâyelerine dayanmaktadır. (Rigsby, 1994; Akt: Ünüvar, 2012). 1950'lerden sonra bireyler alkolik bir aileden gelme, istismarcı bir eşe sahip olma veya yaşamı tehdit eden hastalıkları olması gibi riskler yaşamasına rağmen, duygusal bozukluklar veya sosyal uyumsuzluklar göstermiyor ise bu bireyleri ifade etmek için "ayakta kalanlar" (survivor) terimi kullanılmıştır. Bu

dönemlerde aynı süreci ifade etmek için yılmazlık kavramı da kullanılmıştır (Rigsby, 1994; Akt: Özcan, 2005).

Yılmazlık kavramı incelendiği zaman üzerinde uzlaşmış bir tanım görülmektedir. Kavramın pek çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlar yılmazlık kavramının daha net anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Yılmazlık kavramı; Latince “resiliens” (yılmaz/ sağlam) kökünden türemiştir ve bir maddenin elastik olması ve aslına kolayca dönebilmesi anlamına gelmektedir (Greene, 2002; Akt: Gürkan, 2006). Webster Yeni Yirminci Yüzyıl İngilizce Sözlüğü (1958)’ne göre yılmazlık “sıkıştırıldıktan sonra eski haline gelmek/ dönmek ve güç, enerji, cesaret kazanmak” anlamına gelmektedir. The Random House Sözlüğü (1967)’ne göre yılmazlık “sıkıştırılıp ya da esnetildikten sonra orijinal formuna ya da pozisyonuna dönebilme becerisi” olarak tanımlanmıştır. Bu esneklik kapasitesi olarak da yorumlanabilir. Amerikan Heritage Sözlüğü (1973)’nde ise yılmazlık “değişim, hastalık ve kötü kaderden hızlıca kurtulma, iyileşme” anlamını taşımaktadır. Yılmazlık kelimesinin Redhouse İngilizce sözlüğündeki (2002) karşılığı ise dirençlilik, çabuk iyileşme gücü, zorlukları yenme gücü, esneklik olarak verilmektedir (Gürkan, 2006). Yılmazlık kavramı Türkçe literatüre Ögülmüş (2001) tarafından kazandırılmıştır. Türkiye’de literatür incelendiğinde “resilience” kelimesi yerine “yılmazlık” (Ögülmüş, 2001), “psikolojik sağlamlık” (Gizir, 2004; Kararmak, 2007), “psikolojik dayanıklılık” (Eminağaoğlu, 2006) ve “kendini toparlama gücü” (Terzi, 2008) gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir (Akt: Kaner ve Bayraklı, 2010).

Rutter (1979)’e göre yılmazlık sıkıntıların üstesinden gelmiş, stresle başa çıkmış bireylerde görülen bir özelliktir. Başka bir ifadeyle yılmazlık riskten kaçmayarak başarılı bir şekilde mücadele etmeyi içermektedir. “Yılmazlık, bir çocuğun stresle nasıl baş ettiği ve travmadan nasıl kurtulduğu ile ilgilenen genel bir kavramdır. Yılmazlık, olumlu baş etmenin sonuçları olan, uyum ve yeterlik gibi olumlu gelişme, geleceğe yönelme ve umut ile ilgilidir” (Murphy, 1987; Akt: Gürkan, 2006). Richardson, Nigier, Jensen ve Kumpfer (1990)’e göre yılmazlık stresli ve mücadele gerektiren zorlayıcı yaşam olayları ile başa çıkarken bireyin ekstra koruma ve başa çıkma becerileri kazandığı bir süreçtir. Benard (1991) ise yılmazlığı, yüksek risk faktörlerinin varlığına rağmen aile, okul ve toplumsal

ortamlarda koruyucu mekanizmalar veya faktörler ile başarılı bir adaptasyon sağlamak şeklinde tanımlamaktadır.

Masten, Best ve Garmezy (1990)'e göre yılmazlık, zorlayıcı ve tehdit edici durumlara rağmen başarılı bir adaptasyon yeteneğine sahip olmak, bu süreçte gayret göstermek ve sonuçta da başarılı olmaktır. Bu tanımın doğasında iki öge dikkat çekmektedir: sıkıntı ve ya tehlikeye maruz kalma ve bu sıkıntılı ve tehlikeli koşullara rağmen pozitif yöndeki uyumdur. Masten ve diğerleri (1990)'ne göre yılmazlık kavramı literatürde 3 temel yılmazlık olgusunu açıklamak için kullanılmıştır:

1. Problem ile Başa Çıkma: Olumsuzluklara rağmen mevcut zorlukları aşan ve beklenenden daha iyi gelişim gösteren bireylerin ayakta kalmalarını sağlayan özellik ya da kişisel bir yeteneğe sahip oldukları inancını vurgulamaktadır.

2. Sürekli veya Şiddetli Biçimde Devam Eden Olumsuz Durumlara Direnme: Stresli yaşam koşullarına rağmen bireyin çabucak uyum sağlama yeteneğini tanımlamak için kullanılmaktadır.

3. Travmadan Kurtulma: Travmanın olası etkilerinden kurtulma konusunda önemli rol oynayan ve bireysel özellikleri tanımlamak için kullanılmaktadır.

Winfield (1991) yılmazlığın, karmaşıklığına odaklanır. Yılmazlığı bireyin değişmez bir tutumu olarak değil, bireyin riskli bir durumdaki tepkisini değiştiren ve kişinin hayatı boyunca önemli dönüş noktalarına etki eden, koruyucu mekanizmalar veya dayanıklılık olarak kavramlaştırır. Linqanti (1992) yılmazlığı, "hayatlarında büyük stres ve olumsuzluklarla karşılaşmalarına rağmen, okul başarısızlığı, madde bağımlılığı, ruh sağlığının bozulması ve çocuk/ergen suçluluğu (kurallara, kanunlara uymama, başkalarının malına zarar verme) gibi durumlarla karşılaşan diğerlerine göre daha büyük risk altında olmalarına karşın problemlerden uzak durabilen çocuklardaki özelliktir" diye açıklamaktadır (Akt: Gürkan, 2006). Leipold ve Greve (2009) ise yılmazlığı gelişim ve baş etme arasında bir köprü olarak ele almıştır. Başka bir deyişle yılmazlık, kişinin gelişimine bağlı olarak olumsuz yaşam koşullarının üstesinden ne ölçüde gelebildiği ve baş etme becerilerini ne kadar kullandığı ile ilişkilidir (Akt: Demirbaş, 2010).

Joseph (1994)'e göre yılmazlık, kötü veya zor bir durum karşısında kendini toplama, değişime uyma ve zorlukları yönetme kabiliyetidir (Onat, 2010). Gordan (1995) ise yılmazlığı, koşullar veya engeller karşısında beceriyi artırma, olgunlaşma, gelişme kabiliyeti olarak tanımlamaktadır (Ünüvar, 2012). Grotberg (1995) yılmazlığı, yaşamdaki zorluklarla yüz yüze gelerek bu zorlukların üstesinden gelmeyi ve hatta bu zorlukların içinden daha da güçlü bir şekilde çıkmayı sağlayan, insanın sahip olduğu bir yeterlilik olarak tanımlamıştır (Bayraklı, 2010). Sagor (1996) yılmazlığı bireysel özellikler olarak tanımlamaktadır: “Yılmazlık birtakım özelliklerdir ki bu özellikler insana güçlüklerle ve sıkıntılarla karşılaştığında, bu sıkıntılarla yüzleşmede ve bu sıkıntıları aşmada güç ve tahammül sağlar” (Özcan, 2005). Yılmazlığı bir süreç olarak ele alan tanımlara göre ise yılmazlık, önemli bir zorlukla karşılaşılması durumunda, olumlu uyum göstermeyle sonuçlanan dinamik bir süreçtir. Yılmazlık bir zorluk ile karşılaşıldığında bu durumdan daha güçlü bir şekilde çıkmayı, bir kriz durumunda gelişim göstermeyi ve dayanıklı olmayı sağlayan aktif bir süreçtir (Walsh, 2006; Akt: Kaner, Bayraklı ve Güzeller, 2010).

Werner ve Smith (1992) yılmazlık tanımlarına, “koruyucu faktörler” kavramını dahil etmektedir. Yılmazlık ve koruyucu faktörler, hem bir kargaşaya karşı bireyin duyarlılığını gösteren dayanıksızlığın, hem de bir grup insan içinde olumsuz gelişimsel sonuçların olma olasılığını artıran psikolojik veya biyolojik tehlikeler olan risk faktörlerinin pozitif yöndeki karşılıklarıdır. Büyük ölçüde stresli bir çevrede ayakta kalmış yılmaz bireylerin güvenilir, yetenekli ve şefkatli olacağını ileri sürmektedir (Akt: Ünüvar, 2012).

Klohn (1996) yılmazlığı kolektif olarak kişiliğin önemli yönlerini içinde bulunduran bölünmesi güç bir üst özellik olarak tanımlamıştır. Yılmazlık, güçlülük, çalışma sebatkârlığı, çeşitli çevresel koşullar karşısında gösterilen esnekliğe işaret eden bir kişilik özelliğidir. Bu tanım dikkate alındığında yılmazlığın bir kişilik özelliği olduğu dikkat çekmektedir. Bu anlamıyla yılmazlık için bir güçlük veya stresli bir yaşam deneyiminin yaşanması şart değildir (Akt: Demirbaş, 2010). Fraser, Richman ve Galinsky (1999) ise yılmazlığı “zor koşullar altında olumlu hatta beklenmedik başarılar kazanma ve sıra dışı koşullara ve durumlara uyum sağlama becerisi” olarak tanımlamışlardır (Gürkan, 2006). Noman (2000)'a göre yılmazlık

“zararlı durumlarla karşılaştığında bu durumlara başarılı bir şekilde uyum sağlama veya bu zararlı durumları atlatma, toparlanma yeteneğidir” (Akt: Özcan, 2005)

Luthar, Cicchetti ve Becker (2000) yılmazlık ve ego-yılmazlık arasındaki farkı tartışmışlardır. Ego-yılmazlığı, bireyin kişisel karakter özelliğini temsil etmektedir ancak sıkıntılı bir durum gerektirmediği ve stres etkenine maruz kalmadığı için yılmazlıktan ayrılmaktadır. Luthar, Cicchetti ve Becker’e göre (2000) yılmazlık risk veya sıkıntılı bir duruma maruz kalmayı gerektiren gelişimsel, dinamik bir süreçtir (McCubbin, 2001; Akt: Ünüvar, 2012). Ahern, Ark ve Byers (2006)’e göre ise yılmazlık sıkıntılı bir sürece rağmen kişinin gelişmesine olanak veren, sağlıklı uyumu destekleyen ve stresin zararlı etkilerini dizginleyen bir kişilik özelliğidir. Masten ve Reed (2005) yılmazlık gösteren kişilerin olağanüstü bir gelişim göstermediğini, aksine bu bireylerin güç koşullarda normal gelişim gösteren kişiler olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde bazı araştırmacılar yılmazlığın nadir olarak gözlemlenen bir özellik olmaktan çok herkeste görülebilen normal bir özellik olduğunu belirtmektedirler. Yılmazlık tanımları göstermektedir ki yılmazlık risklere, sıkıntılara rağmen başarmayı sağlayan birçok kişisel nitelikleri de içermektedir. Şimdiye kadar yapılan çalışmalar; yılmazlığın yer, zaman, yaş, cinsiyet ve kültür kadar bireyin yaşadığı farklı koşullara bağlı olarak da değişen çok boyutlu bir özellik olduğunu göstermiştir (Akt: Gürkan, 2006).

Yılmazlık kavramının çok çeşitli tanımları olsa da bu tanımlar iki temel grupta ele alınabilir. Birinci grup tanımlara göre yılmazlık, zorlu yaşam deneyimleri karşısında baş etme, uyum sağlama becerilerini içeren ve normal gelişim gösteren kişilerin sahip olduğu dinamik bir süreçtir. Ancak bazı birinci grup tanımlarda, yılmazlığın gerçekleşebilmesi için güç, zorlayıcı, stresli yaşantılarının olmasının bir koşul olduğu vurgulanmaktadır. İkinci grup tanımlar ise, kişilik özelliklerine dayanan ve yeni durumlara uyum sağlayabilmeyi içine alan yılmazlığı ifade etmektedir (Demirbaş, 2010).

Araştırmacıların büyük bir çoğunluğu, yılmazlığın doğuştan gelen bir dizi kişilik özelliğinden çok öğrenme ile kazanılan bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Bazı kişilerin yılmazlığa katkıda bulunan sosyal eğilimlere ya da fiziksel çekicilik

gibi genetik eğilimlere sahip oldukları öne sürülmüş olsa da yılmaz bireylerin özelliklerinin birçoğu normal bireyler tarafından da kazanılabilir. İster genç ister yaşlı herkesin yılmazlık geliştirebileceği ifade edilmektedir (Öğülmüş, 2001).

Yılmazlık, bireylerde nadir görülen özel niteliklerden kaynaklanmamaktadır. Aksine sıradan, normal bir insanın sahip olduğu zihin, beyin, beden, aile, ilişkiler ve toplum yılmazlığın ortaya çıkmasına kaynaklık etmektedir. Her insanın sahip olduğu normal özellikler ve çevresi yılmazlığın ortaya çıkmasını sağlayabilir. Yılmazlığın bu biçimde normal bir süreçten kaynaklanması, olağanüstü, az rastlanan durumlardan kaynaklanmaması ileriye yönelik yılmazlığın geliştirilmesi ve risk faktörlerinin üstesinden gelinmesiyle ilgili iyimserliği ve umudu artırmaktadır (Masten, 2001; Akt: Gürkan, 2006). Bir diğer görüşe göre ise yılmazlık doğuştan gelen bir özellik olsa bile çevreyle olumlu etkileşime girmeden gelişme gösteremez (Greene ve Conrad, 2002). Yılmazlık zorluk durumuna rağmen ortaya çıkmaz; aksine bir zorluk durumu sayesinde ortaya çıkar (Walsh, 2006). Yılmazlık, bazı insanların sahip olup bazılarının sahip olamadığı bir özellik değildir. Koruyucu faktörlerle desteklenen bir özelliktir. Kişisel özellikler yılmazlığa yol açmaz; yılmazlık, yılmaz olmanın getirdiği gelişimsel sonuçlardır (Bayraklı, 2010).

Yukarıdaki açıklamalarda da görüldüğü üzere pek çok tanım birbirine benzese de, yılmazlığın evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Buna rağmen, yılmazlık tanımlarında ortak olarak görülen önemli bazı noktalar vardır. Stewart, Reid ve Mangham (1997) çeşitli yılmazlık tanımları arasındaki ortak noktaları tespit etmişlerdir. Buna göre yılmazlık a) bireyin ve çevresinin özelliklerinin karmaşık bir etkileşimini içerir b) stres ve başa çıkma becerisi arasındaki dengedir c) dinamik bir süreçtir d) gelişimseldir e) kişinin yeterlilik düzeyini artırır (Akt: Bayraklı, 2010). Gürkan (2006) ise yılmazlık tanımları arasındaki ortak özellikleri sıralamaktadır:

1. Yılmazlık geliştirilebilir özellikleri içermektedir. Doğuştan gelen ve sadece belli insanlara has bir özellik değildir. Aksine kişisel ve çevresel faktörlerin etkileşiminin bir sonucudur.

2. Yılmazlık olgusu dinamik bir gelişim sürecidir.

3. Travma, zorlu yaşam olayları ya da belirgin bir risk altında başarılı bir baş etme, sağlıklı uyum gösterme ya da yeterli geliştirebilme süreçlerini içerir.

4. Yılmazlığın ortaya çıkabilmesi için bireyin bir risk ya da zorluğa maruz kalması ve bu sürecin sonunda, duruma uyum sağlayarak mevcut olumsuz koşullara rağmen yaşamın değişik alanlarında başarı elde etmesi gerekmektedir.

5. Yılmazlığın oluşmasında koruyucu faktörlerin önemi büyüktür.

6. Yılmazlık zorluklarla baş edebilme ve yeni koşullara uyum sağlamayı içermektedir.

7. Yılmaz bireylerin içten denetim odaklı, problem çözme becerilerine sahip, iyi kişilerarası iletişim kurabilen, öz saygısı yüksek, olumlu benlik tasarımına sahip, zorluklar karşısında yılmayan, pes etmeyen, mücadele eden, içsel yüklemeler yaparak kendini geliştiren, empati kurabilen bir yapısı olduğu vurgulanmaktadır.

2.2.2. Yılmazlığı Etkileyen Faktörler

Yılmazlık kavramını etkilediği düşünülen üç temel faktör vardır. Bunlar: risk faktörleri, olumlu sonuçlar ve koruyucu faktörlerdir. Yılmazlık ile ilgili araştırmalarda sık sık bu kavramlara değinilmiştir. Almedom ve Glandon (2007) yılmazlığı risk faktörlerini başarılı bir şekilde koruyucu faktörlere uyarlama ve dönüştürme olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde Kumpfer (1999) yılmazlığın risk faktörleri ile koruyucu faktörlerin etkileşimi sonucu oluştuğunu ifade etmiştir. Risk faktörleri ve koruyucu faktörler birçok araştırma da birlikte değerlendirilerek ele alınmıştır.

2.2.2.1. Risk Faktörleri

Risk kavramı uzunca bir süre tanımlanmadan kullanılmıştır. Risk istenmeyen sonuçları tahmin eden statik bir kavram yani bir stresör olarak kabul edilmektedir. Risk ve yılmazlık kavramlarının kökenleri 1970’li yıllardaki çalışmalara dayanmaktadır. Masten ve Reed (2002)’e göre yılmazlık sadece kişi bir tür risk ya da zorluk yaşadığı zaman tanımlanabilmektedir. Belirgin bir risk durumunun olmadığı koşullarda yaşayan çocuklar “yeterli (yetkin/ competent)”, “iyi uyumlu (well adjusted)” ya da “normal” olarak ifade edilir fakat bu çocuk ya da ergenler için “yılmazlık” olgusundan bahsedilemez (Gürkan, 2006).

Risk faktörleri, olumsuz bir durumun ortaya çıkma olasılığını artırabilen veya var olan bir problemin sürmesine neden olan (Kirby ve Fraser, 1997) kişileri olumsuz yönde etkileyen bireysel ve çevresel (Masten ve Reed, 2002) etmenlerdir. Risk faktörleri, bireyin dayanma gücünü yıpratıcı yaşamdaki stresli olaylar ve çevresel koşulları ifade etmektedir (Demirbaş, 2010). Risk faktörleri, bireylerin etkili bir şekilde işlevde bulunmalarını tehdit eder (Hawley, 2000). Grotberg (1995)'e göre insan yaşamında savaşlar, yoksulluk, doğal felaketler gibi zorluklar/risk içeren durumlarla karşılaşılabilir gibi boşanma, hastalık, engel durumu, iş kaybı gibi günlük yaşamda olabilecek zorluklarla da karşılaşılabilir (Akt: Bayraklı, 2010).

Literatürde özellikle çocuk ve gençleri konu alan pek çok risk faktörü üzerine çalışılmıştır. Bu faktörlerden bazıları şöyle: Erken doğum, olumsuz yaşam olayları, kronik hastalıklar, hastaneye yatırılma, anne-babaların bedensel hastalıkları veya psikopatolojisi, anne-babaların boşanması, ayrı yaşaması ve ya anne- babadan biriyle yaşamak, erken yaşta anne olma, uyuşturucu kullanma, okulda başarısızlık ve ya okulu bırakma, hastalık, işsizlik, başarısız ilişkiler, hafif-ağır suçlar, düşük sosyoekonomik düzey, çocuk ihmal ve istismarı, ilgisiz anne-baba tutumları, evsizlik, toplumsal felaketler, savaş ve doğal felaketlerdir (Gürkan, 2006). Windle (1999)'a göre ise sosyo-ekonomik unsurlar (fakirlik gibi), yakın çevredeki cinayet istatistikleri, aile düzensizlikleri, ailevi sapmalar, çocuklukta kötü muameleler, ailenin alkoliklik geçmişi, madde kullanımı, zihinsel hastalıklar, yetiştirme yurtlarında yaşama, çocuklukta psikiyatrik sorunlar (öğrenme güçlüğü gibi), evsizlik, anneden kaynaklanan stres, düşük kilolu doğum ve yüksek derecedeki stres temel risk faktörlerindedir (Akt: Özcan, 2005).

Risk faktörleri içsel ve dışsal faktörler olarak iki ana başlık altında toplanmaktadır. İçsel risk faktörleri bireyin kendisiyle ilgili olan faktörlerdir. Prematüre doğum, olumsuz yaşam olayları, kronik hastalıklar/hastaneye yatırılma, 13-19 yaşlarında anne olma, okula uyum sağlayamama, okul başarısızlığı, okulu bırakma gibi özellikler yılmazlık araştırmalarında incelenen içsel risk faktörlerine örnektir. Dışsal risk faktörleri ise ailesel, çevresel ve toplumsal risk faktörlerini kapsamaktadır. Anne babanın hastalıkları/psikopatolojisi, ilgisiz anne baba tutumları, boşanma, ayrı yaşama ya da tek ebeveynle yaşama, düşük sosyo ekonomik düzey,

çocuk ihmal ve istismarı, savaş ve doğal afetler, aile sıkıntıları, toplumsal şiddet ve evsizlik araştırmalarda incelenen dışsal risk faktörlerindedir (Gürkan, 2006).

2.2.2.2. Koruyucu Faktörler

Koruyucu faktörler, risk faktörlerinin etkisini azaltan, yumuşatan ya da ortadan kaldıran ve bireyin yeterliliklerini geliştiren durumlardır (Masten,1994). Koruyucu faktörler zorluk durumunun beraberinde getirdiği sonuçlara karşı tampon görevi görür ve bir riskin etkilerini olumlu yönde değiştirir (Bayraklı, 2010).

Beauvias ve Oetting (1999) koruyucu faktörler ve yılmazlık kavramı arasında bir ayırım yapmıştır. Koruyucu faktörler her zaman içe yararlıdır, yılmazlık sadece problemler ve sıkıntılı durumlar ortaya çıktığında devreye girmektedir. Koruyucu faktörler bireyi felaketten kurtarıırken yılmazlık iyileşmek için bireye olanak tanımaktadır (McCubbin, 2001; Akt: Ünüvar, 2012). Beauvais ve Oetting (1999)'a göre ise yılmazlık, bireyi çevrenin olumsuz etkilerinden koruyan bir karakter özelliği değildir. Bireyi başarıya götüren gerçek sebepler koruyucu faktörlerdir. Bunlar çevresel risk faktörlerinin etkisini azaltmayı sağlayan tutum ve becerilerdir (Akt: Gürkan, 2006).

Koruyucu faktörler kavramı araştırmalarda ele alınmıştır. Ancak yılmazlık kavramı gibi koruyucu faktörler kavramı da açıkça belirtilmemiştir. Koruyucu faktörler içsel ve dışsal koruyucu faktörler olarak ikiye ayrılmaktadır. İçsel koruyucu faktörler yeterli bilişsel yetenekler, problem çözme ve dikkat becerisi, gelişime uyum sağlayabilen kişilik, olumlu kişilik algısı, öz yeterlilik, yaşamda anlam, yaşama olumlu bakış, öz-düzenleme, toplum ve kişinin kendisi için değerli yetenekler, mizah anlayışı, iyi görünüş veya çekicilik gibi kişiyle ilgili etmenleri ifade etmektedir. Dışsal koruyucu faktörler ise aile ve toplum ile ilgili etmenleri ifade etmektedir (Demirbaş, 2010).

Yılmazlığı yordama da en çok incelenen koruyucu faktörlerden biri zihinsel yeteneklerdir. Pek çok araştırmanın sonucuna göre yüksek zekânın, yüksek riske karşı koruyucu bir etkisi bulunmaktadır. (Werner ve Smith, 1982; Akt: Gürkan, 2006). Ayrıca zeki bireylerin problem çözme ve sorunlarla baş etme becerileri de

daha gelişmiştir. Bu bireyler aldıkları kararların sonuçlarını değerlendirme de daha yeteneklidirler ve stresli durumlarla daha kolay başa çıkabilirler (Kirby ve Fraser, 1997; Akt: Gürgan, 2006).

Gürgan (2006) yaptığı literatür taramasında mizaç, iç kontrol odağı, yüksek öz-saygı, öz-yeterlilik, öz-farkındalık, bağımsızlık, etkili problem çözme becerilerine sahip olmak, iyimserlik ve umutluluk, sosyal yeterlik gibi etmenleri bireysel koruyucu faktörler olarak derlemiştir.

Masten ve Reed (2002)'e göre koruyucu dışsal faktörler, aile içindeki, aile ve ilişkiler içindeki ve toplum içindeki dışsal koruyucu faktörler olarak üç başlıkta toplanmaktadır. Aile içindeki koruyucu faktörler, yakın ilişkiler, yetkin anne baba, olumlu aile sıcaklığı, düzenlenmiş ev çevresi, ailelerin eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik avantajlardır. Aile ve ilişkiler içindeki koruyucu faktörler, yakın ilişkiler, destekleyici yetişkinler ve toplumla barışık arkadaş çevresidir. Toplum içindeki koruyucu faktörler ise, etkili okul, toplum yanlısı kurum ve birliktelikler (okul, kulüpler, vb.), güvenli mahalli koşullar, sorunlarını çözmede etkin mahalli koşullar, yeterli sosyal hizmetler ve yeterli halk sağlığı hizmetlerinin varlığını ifade etmektedir (Akt: Demirbaş, 2010).

Dışsal koruyucu faktörler çocuğun hayatındaki üç temel sistemle ilişkili olarak tanımlanmıştır. Bunlar aile, okul ve toplumdur. Aile ile ilgili araştırmalarda tanımlanan koruyucu faktörler çocuğun bebeklik, çocukluk ve ergenlikte gördüğü ilgi ve desteğin niteliği ve tutarlılığı ile açıkça ilgilidir. Rutter (1979)'in çalışması dışsal koruyucu faktörlerin kaynağının birinin de okullar olabileceğini göstermiştir. Uyumsuz ve dezavantajlı yuvalardaki çocuklar, akademik olarak yeterli, dikkatli ve ilgili öğretmenlere sahip okullarda eğitimlerine devam ederlerse yılmazlık özellikleri göstermektedirler. Okullar başarı ya da zevke ilişkin olumlu yöndeki deneyimlere çocukları teşvik edebilirler. Bu deneyimler sadece akademik değil spor veya müzikal başarılarla ilgili olabilir. Bu çocuklar okuldaki sorumluluk durumlarını üstlenebilir, öğretmenleriyle iyi bir ilişki veya sınıf arkadaşları arasında sosyal başarı geliştirebilirler (Rutter, 1984; Akt: Ünüvar, 2012). Bireylerin yılmazlığına katkıda bulunan dışsal koruyucu mekanizmalardan bir diğeri de toplumdur. Toplumsal

koruyucu mekanizmalar, çocuklar ve ailelerin alabileceği dış desteklerin yapısıyla ilgilidir. Maddi, manevi, fiziksel, duygusal ve sosyal destekler önemlidir. Ayrıca akrabalar, yakınlar, arkadaşlar, toplumsal grup ve kurumlar da önemli dış desteklerdir. (Hirayama ve Hirayama, 2001; Akt: Gürkan, 2006).

Risk ve koruyucu faktörler açıklamalarında görüldüğü gibi bu faktörler birbiriyle etkileşim halinde olan etmenlerdir. Risk faktörleri birey için zorlayıcı yaşam koşulları ve olayları olup bireyle ve çevresiyle ilgili güçlük yaratan durumlardır. Koruyucu faktörler ise bu olumsuz yaşam olayları ve koşullara karşın bir tampon görevi görmektedir.

2.2.3. Yılmaz Yetişkinlerin Özellikleri

Yılmazlık, risk ve stres etkinliklerine karşı bireyin gelişmesini ve uyumunu sağlayan kişisel bir özelliktir. Bir diğer deyişle yılmazlık bireylerin stres veya risk etmenlerine maruz kaldıklarında verdikleri tepkidir. Yılmaz bireyler zorlu yaşam olaylarına karşı kendini toparlama gücüne sahiptirler. Yılmaz yetişkinler, hayatları bozulduğunda, duygularıyla sağlıklı yollardan başa çıkarlar. İncitildiklerinde ve rahatsız edildiklerinde; kendilerine üzüntüyü, öfkeyi, kaybolmuşluğu ve şaşkınlığı hissetmelerine müsaade ederler fakat bunun kalıcı duygusal bir duruma gelmesine müsaade etmezler. Yılmaz bireyler diğer bireylere göre zorluklarla daha kolay başa çıkarlar (Ünüvar, 2012).

Higgins (1994) yılmaz yetişkinleri, olumlu ilişkiler kuran, sorun çözmekte becerikli ve kendilerini geliştirmek için motivasyona sahip olan kişiler şeklinde tanımlar. Bu bireyler sosyal değişim ve etkinliklere katılırlar, inançlıdırlar. Çoğu hayatlarındaki sıkıntı, travma ve üzüntülerden anlam ve faydalar çıkarma yeteneğine sahiptir. Higgins (1994) yılmaz olduklarını düşünen yetişkinlerin çoğunluğunun çocukken yılmazlıklarının kendileri ve başkaları tarafından fark edilmediğini söylediklerine dikkat çekmektedir (Akt: Gürkan, 2006). Kobasa (1979)'a göre yılmaz bireyler stresi bir fırsat olarak görürler. Bir mücadeleyi kazanmak için kendilerini daha fazla adarlar. Connor ve Davidson (2003) ise iyimserliğin ve dürüstlüğün yılmaz kişilerin temel karakter özellikleri olduğunu belirtmektedir (Akt: Ünüvar, 2012).

Siebert (2005)'e göre yılmaz bireylerin bazı özellikleri şöyledir: Süre gelen bozucu değişiklik ile yüksek seviyede başa çıkarlar. Sürekli baskı altında olmalarına karşın sağlığını ve enerjisini koruyabilirler. Aksiliklerden sonra kolayca toparlanarak zorlukların üstesinden gelirler. Eskisi artık mümkün olmadığında yeni bir çalışma ve yaşam şekliyle hayatını değiştirebilirler. Ve en önemlisi yılmaz bireyler tüm bunları bazı unsurların çalışmasını engellemeden veya zarar verici yollara başvurmadan gerçekleştirirler (Akt: Ünüvar, 2012). Flach (1997) de yılmaz bireylerin özelliklerini açıklamıştır. Ona göre yılmaz bireyler güçlü ama yumuşak bir özsaygıya sahiptirler. Diğer insanlara güvenmekten korkmazlar ve onlarla rahat bir şekilde iletişim kurarlar, empati becerileri de oldukça gelişmiştir. Kişisel disiplin ve sorumluluk duyguları oldukça yüksektir. Yeni fikirlere, yeniliklere açıktırlar. İlgi alanları oldukça geniştir. Keskin bir mizah anlayışına sahiptirler. Hayal kurmaktan zevk alırlar. Stres faktörlerini tolere edebilirler. Yaşama bağlıdırlar, yaşam deneyimlerini ve yaşamın anlamını yorumlayan felsefi bir bakış açısına sahiptirler.

2.2.4. Aile Yılmazlığı

Yılmazlık sadece bireysel değil aynı zamanda ailesel ve toplumsal düzeyde de ortaya çıkan bir özelliktir. Başka bir deyişle, bireysel yılmazlığın yanı sıra okul, aile, akran grupları, toplum gibi bireylerin parçası oldukları daha geniş sosyal sistemlerin de yılmazlığı ele alınmaktadır (Greene ve Livingston, 2002; Akt: Bayraklı, 2010). Yılmazlıkla ilgili ilk araştırmalar çocuklar ve yetişkin bireylerle ilgiliyken sonraki araştırmalarda aileler ve toplumda ele alınmıştır (McCubbin ve diğerleri, 1997; Akt: Bayraklı, 2010). Son yıllarda yapılan araştırmalarda aynı zorluk durumuyla karşılaşmalarına rağmen bazı ailelerin nasıl olup ta zorluk durumun üstesinden gelirken bazılarının olumsuz sonuçlar elde ettiği incelenmiştir (Patterson, 2002b; Akt: Bayraklı, 2010).

Aile yılmazlığı kavramı; bireysel yılmazlık kavramının ötesinde işlevsel bir birlik olarak aile içerisinde “ilişkisel yılmazlığa” odaklanarak, aile sistemine ilişkin değerlendirme ve müdahale ile ilgili bir kavramdır (Özbay ve Aydoğan, 2013). Patterson (2002) aktif bir süreç olan ailede yılmazlığı, bir risk durumuyla karşılaştığında ailenin bu durumla başa çıkabilme ve yeniden bir denge sağlama becerisi olarak tanımlamaktadır. Bireysel yılmazlıkta olduğu gibi ailedeki

yılmazlığın da önemli bir zorluk ya da kriz durumu karşısında içsel ve dışsal kaynakların kullanılmasıyla ailenin uyum sağlama, yeterli işlevde bulunma, ayakta kalabilme, bu koşullar altında bile gelişme gösterebilme ve eski haline dönme becerisi olduğunu söyleyebiliriz (Akt: Kaner ve Bayraklı, 2010).

2.3. ÇATIŞMA VE ÇATIŞMA ÇÖZME

2.3.1. Çatışma ve Çatışma Çözme Kavramlarının Betimlenmesi

İnsan sosyal bir varlıktır ve bunun doğal sonucu olarak da gündelik hayatta pek çok bireyle iletişim kurmaktadır. İletişim durumunda çeşitli nedenlerden dolayı bireyler arasında çatışma yaşanabilmektedir. Çatışma ve çatışma çözme kavramları pek çok araştırmacı tarafından çeşitli araştırmalarda ele alınmıştır. Bu kavramlar ile ilgili birbirinden farklı tanımlara rastlamak mümkündür. Bu tanımlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Çatışmanın İngilizce karşılığı “conflict” kelimesidir ve Latince de birbirine vurmak, karşı gelmek anlamında olan “conflictus” kökünden gelmiştir (Pekkaya, 1994; Akt: Bozoğlan, 2010). Türk Dil Kurumu ise çatışmayı, görüş ve kanıların aykırılığından doğan karşıtlık olarak tanımlamaktadır. Deutsch (1973)’e göre çatışma, bir davranışın diğer bir davranış ile karıştığı, davranışı durdurduğu, önlediği, bozduğu ya da bazı zaman davranışı etkisiz hale getirdiği bir uyuşmazlıktır (Akt: Arslan, 2005). Mourer (1991)’e göre çatışma, iki ya da daha fazla tarafın isteklerinin birbiriyle uyuşmaması sonucu ortaya çıkan anlaşmazlıktır (Akt: Koruklu, 1998).

Dubrin (1981) çatışmayı iki veya daha fazla kişi veya gruba ait hedeflerin, isteklerin, amaçların veya güdülerin temelde birbirine uygun olmaması durumu olarak tanımlamıştır (Akt: Kodaz, 2010). Hatipoğlu (1993) çatışmayı bir kişinin davranışları diğerinkileri engellediğinde gözlenen kişilerarası bir süreç olarak tanımlamıştır (Akt: Polat, 2012). Hocker ve Willmot (1995) çatışmaların insanlarda daha çok yıkım, öfke, anlaşmazlık, düşmanlık, savaş, kaygı, gerilim, yabancılaşıma, şiddet, rekabet, tehlike, ızdırıp, acı ve mutsuzluğu çağrıştırdığını; ancak çatışmanın heyecan verici, destekleyici, yararlı, uyarıcı, geliştirici, aydınlatıcı, elverişli ve

zenginleştirici yanları da olduğunu; hem olumlu hem olumsuz tanımlamaları içeren bu kavramların bir arada ele alınması gerektiğini savunmaktadır (Akt: Kuş, 2007).

Çatışma kişinin ya da grubun bir seçeneği tercih etmede zorlanması ve bu zorlanma sonucu karar verme mekanizmalarında bozulma olarak tanımlanabilir. Çatışma kişinin kendi içinde olabileceği gibi kişi ile başka bir kişi ya da grup içinde ve gruplar arasında olabilir (Robbins,1994; Akt: Çokdolu, 2013).

Schrumpf, Crawford ve Bodine (1997) çatışmayı dört madde ile tanımlamaktadırlar;

1. Çatışma yaşamın doğal ve kaçınılmaz bir parçasıdır,
2. Çatışmayı olumlu ya da olumsuz olarak ele almamak gerekir,
3. Çatışmanın sonunda yıkıcı ve ya yapıcı sonuçlar ortaya çıkar,
4. Çatışma olumlu yönetildiğinde bireyin gelişmesine ve sosyal değişimlere neden olmaktadır (Akt: Güner, 2007).

Johnson (1997) çatışmayı bireyler arasında çıkan fırtınalar olarak tanımlamıştır. Ona göre bu fırtınalar insan doğasının doğal ve kaçınılmaz parçalarıdır. Çatışmalar mücadeleleri, anlaşmazlıkları, tartışmaları ve münakaşaları içerir ve bireyin amacına ulaşması engellendiği zaman ortaya çıkar (Akt: Rehber, 2007). Deen (2000)'e göre ise çatışma doğum ve ölüm kadar yaşamın bir parçasıdır ve insan etkileşiminin doğasında vardır. Ayrıca çatışma bireylerin, ilişkilerin, örgütlerin gelişimi ve büyümesi için esastır (Akt: Güner, 2007). Akbalık (2001)'e göre çatışma, birbiriyle ilişki içinde bulunan iki ve ya daha fazla taraf arasında kaynakların sınırlı olması, değerlerin, gereksinimlerin ve çıkarların birbiriyle uyuşmaması sonucu ortaya çıkan anlaşmazlıktır. Yavuzer (2003)'e göre ise çatışma, insan ilişkilerinde bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına müdahale etmesi durumunda ya da değerleri uyuşmadığı zaman ortaya çıkan uyuşmazlık, zıtlık, kavga veya sürtüşme durumudur. Çatışma en az iki taraf arasında, değer, fikir, inanç, ilgi, algı, kültürel faktörler, sosyal roller, ihtiyaçlar, iletişim becerileri yönünden farklılıklar olduğu durumlarda yaşanabilen, gerilim, engellenme, rekabet, değişiklik ve müdahaleler sonucunda yaşanan durumlardır (Kavalcı 2001; Akt:

Bedir, 2008). Robin (2005) ise çatışmayı bireyler, gruplar ve gruplar arasında farklı amaç, algılama, düşünce ve inançların olması durumunda uzlaşmama olarak açıklamıştır (Akt: Kaya, 2013).

Çatışma çözme kavramının tanımlarını incelersek çatışmanın yapıcı bir süreç olduğunu görmekteyiz. Mourer (1991)'e göre çatışma çözme, anlaşmazlıkları olan tarafların, başarılı bir sonuca ulaşmak için birlikte yürüttükleri bir çalışma sürecidir (Akt: Bedir, 2008). Duryca (1992) ise çatışma çözümünü tarafların ihtiyaçlarının temel alındığı bir pazarlık süreci olarak tanımlamıştır (Akt: Erem, 2008). Akbalık (2001) ise çatışma çözmeyi, çatışma yaşayan tarafların iletişimine dayalı ve her iki tarafında gelişmesini ve kazanmasını sağlayan, işbirliği yapılan, çözüm üretmeye dayalı bir süreç olarak tanımlamıştır. Bireylerin her birinin benimsediği çatışma çözme yöntemi farklılık göstermektedir. Çatışma çözme becerileri öğrenilen davranışlardır ve öğretilerler. Araştırmalar çocukların çatışma yönetimi becerilerini etraflarındaki yetişkinlerden öğrendiklerini göstermektedir (Güner, 2007).

2.3.2. Evlilik Çatışması

Evlilik ve çatışma kavramları ile ilgili literatür incelendiğinde bu kavramlar üzerine pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Evlilik çatışması kavramı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Uğurlu (2003) çalışmasında evlilik çatışmasının, genellikle bir eşin diğerine keyifsiz bir şekilde davranması ile başlayacağını, bu durumda eşlerin ya tartışmaya gireceğini ya da tartışmadan kaçınacağını belirtmiştir. Eşler arasındaki çatışma ve eşlerin sorun çözme konusunda yaşadığı zorluklar, birbirlerinin farklılıklarını kabul etmede yaşanan güçlükten kaynaklanmaktadır. Evlilik çatışması, yetersiz bir şekilde yönetilmiş ya da yönetilen çatışmadır (Öner, 2013). Tezer (1986) de çatışmayı, bir tarafın kendi isteklerini diğerinin engellediğini veya engellemek üzere olduğunu algılamasıyla başlayan bir süreç olarak tanımlamıştır. Eş, çatışma yaşadığı anda kendisinin ve eşinin isteklerini değerlendirir ancak bu değerlendirme bilinçli bir şekilde yapılmayabilir. Birçok durumda geçmiş yaşantılardan kazanılan deneyimler ve edinilen alışkanlıklar değerlendirmeyi etkiler. Bu tanımda temel unsur, bir eşin diğerinin isteğini

algılamasıdır. Tezer algılamaların da büyük ölçüde olayın nedeni ile ilişkili olduğunu belirtmiştir (Akt: Polat, 2012).

Profeta (2002) çalışmasında, evlilikte çatışmayı evli eşler arasında anlaşmazlık, uyuşmazlık ve karışıklık çıkması durumu olarak sunmuştur (Akt: Doğan, 2010). Özen (2006) ise çalışmasında çatışmanın, çiftler için mevcut çözümler tatmin edici olmadığında oluşabileceğini aktarmaktadır. Gordon (1995) evlilik çatışmasını, ilişkide gerçeğin ortaya serildiği an olarak açıklamaktadır. Tümer (1998)'e göre ise evlilik çatışması, eşlerden birinin diğerinin eylemlerine müdahale etmesiyle ortaya çıkan kişilerarası bir süreçtir (Akt: Doğan, 2010). Fincham (2003), evlilikte çatışmanın ortaya çıkışını eşler arasındaki iletişim açısından ele almıştır, çatışmanın ortaya çıkışına zemin hazırlayan bazı duygu ve düşünceler vardır. Bireyin, partnerinin davranışını çatışmaya ortam hazırlayacak şekilde anlamlandırması buna örnek verilebilir (Akt: Öner, 2013). Eşler arasındaki çatışma, eşlerin iletişim ve problem çözme konusunda yaşadığı zorluklar, birlikte yaşamının yarattığı sorunlar, birbirlerinin farklılıklarını kabul etmede güçlükler ve genel huzursuzluk hali olarak tanımlanmaktadır (Ergin, 2004; Akt: Hacı, 2011). Erbek ve diğ. (2005)'e göre eşler arasındaki çatışma, eşlerden bir tarafın, kendi isteklerini karşı tarafın engellediği veya engellemek üzere olduğunu algılaması ile başlayan ve iki tarafın algılarını, duygularını, sözel ve fiziksel saldırganlığını da kapsayan davranışlarını içeren bir süreçtir. Dhir ve Markman (1984)'e göre ise partnerler açısından tatmin edici olmayan çözümlere ulaşıldığında çatışma meydana gelir. Yani çatışma, çiftlerin birbirine bağlılıklarından kaynaklanan problemleri çözecek stratejilerin başarısızlığından kaynaklanır. Çatışma, “yakın ilişkinin fonksiyonunu görebileceğimiz bir pencere” dir (Akt: Öner, 2013).

Evlilik çatışmalarının varlığı olumsuz evlilikleri düşündürmesinin yanı sıra, hiç çatışmanın olmaması da her zaman iyi bir evlilik vardır anlamına gelmez. Boylamsal yapılan çalışmalar çatışmadan uzak duran çiftlerin, evliliklerinde çatışma yaşayan çiftlere nazaran daha az mutlu olduklarını ortaya çıkarmıştır (Mackey ve O'Brien, 1998; Akt: Öner, 2013). Bir bakış açısına göre çatışma evlilikle ilgili sıkıntıları artırmak yerine eşler arasındaki olumlu duyguları daha da güçlendirebilmektedir (Şimşek, 2004; Akt: Hacı, 2011). Sprey (1979) çatışma

kuramını evlilik birliğine uyarlayan kişi olarak her çiftin bir sistem oluşturduğunu, eşlerin kendilerine ait amaçlarının bulunması nedeniyle evlilik sisteminde çatışmanın kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır (Akt: Öner, 2013). Çiftler arasındaki ilişkilerin çoğunda bulunan çatışmalar, genel anlamda geçimsizliği, uyuşmazlığı veya ahenksizliği ifade etmekle birlikte, karşılıklı konuşmaya dayalı sürecin bir parçası olarak gerekli bile olabilir (Basım, Çetin ve Meydan, 2009). Bu yüzden, eğer çiftler çatışma yaşıyorsa, bu onların mutsuz olduğu anlamına gelmeyebilir. Bazı eşler çoğu konularda anlaşamazlar, fakat karşılıklı konuşarak sorunlarını çözümlerler (Erbek ve diğ., 2005).

Aile içindeki çatışmanın ilk sinyalleri, daha evliliğin başlarında ortaya çıkmakta ve eşler ilerleyen günlerde birbirlerinin hatalarını fark etmekte. Eğer bu sorunlar eşler arasında konuşulmazsa evliliğin ilerleyen safhalarında çatışmaya dönebilmektedir (Ateş, 2009). Zamanla evlilikler gönüllü veya zorunlu bir ilişki haline gelebilir, zorunlu evlilik ilişkilerinde eşler birbirleriyle geçiniyormuş gibi görünseler bile, gerçekten istedikleri için değil birlikte olmak zorunda oldukları için beraberliklerini devam ettirirler. Çiftler evliliklerini zorunlu olarak algıladıklarında eşler arasında çatışmalar yaşanmaya başlar (Haley,1988; Akt: Öner, 2013).

Christensen ve arkadaşları (1993) çiftler arasında yaşanan çatışmaların anlaşılması için isteme/geri çekilme döngüsü adı verilen bir yol ortaya atmışlardır. Burada eşlerden biri diğer eşten ilişkide değişiklik isteyerek isteme davranışını yerine getirir. Diğer eş ilişkide değişiklik veya isteme girişimine direnir ve eşinden uzaklaşarak geri çekilme davranışında bulunur. Daha çok bayan eş erkeği birtakım talepler, şikayetler ve eleştirilerle baskı altına alırken erkek eş tepkiyle ve pasif hareketsizlikle geri çekilir.

Çatışmanın yapısına ilişkin olarak Peterson (1983), çatışmanın başlangıç, orta ve sonuç evrelerinden oluştuğunu belirtmektedir. Başlangıç evresinde, davranış veya olay çatışmayı başlatır; daha sonra orta evrede ya çatışma üzerinde yoğunlaşılır ya da ondan kaçınılır. Çatışmanın son evresi olan ayrılma ya da geri çekilme evresinde ise tarafların birinin kazandığı baskın gelme, her iki tarafın ödün verdiği uzlaşma, her iki tarafın ihtiyaçlarını karşılayan bir çözümün bulunduğu bütünleyici anlaşma ve

iyileştirme ya da ilişkide uzun süreli değişiklik olur. Boşanma ya da ayrılma, çatışmanın son evresinde gerçekleşir ve burada ya her iki eşin istediği bir durumda anlaşma ile sonuçlanır ya da taraflardan birinin kazandığı, baskın gelindiği ve onun isteğinin gerçekleştiği bir durum olur (Akt: Polat, 2012).

Evlilik çatışması, sıklık, şiddet, içerik ve çatışmanın çözümü açısından farklılık gösterir. Bazı eşler günde bir iki kez çatışma yaşar iken bazı eşler yılda bir iki kez çatışma yaşamaktadır. Çatışmada sözel ifade yerine fiziksel şiddet kullanan çiftler de vardır. Kimi çatışmalar çözümlenebilmekte kimi çatışmalar ise çözümsüz kalmaktadır (Öner, 2013).

Bu alanda çalışan birçok araştırmacıya göre, ilişki doyumu ya da doyumsuzluğu ile ilişkili olan çatışmanın varlığından ziyade, çiftlerin çatışma ile nasıl başa çıktığı önemlidir. Greef ve Bruyne (2000), çatışma ile yapıcı bir şekilde başa çıkılırsa, ilişkinin gelişeceğini ve zenginleşeceğini; ancak, yıkıcı bir şekilde başa çıkıldığında ise, çiftin doyumlu olmayan bir ilişkiyi sürdürmeye devam edeceğini belirtmiştir. Çatışmaların nasıl çözümlendiklerine bağlı olarak bir ilişkiye yardım da edebilir zarar da verebilir (Akt: Polat, 2012). Öner (2013)'e göre de benzer şekilde yakın ilişkilerde çatışma karşısında gösterilen yaklaşımlar, evlilik ilişkisinin daha yoğun ve etkili olmasını sağlayabileceği gibi evliliğin bütünlüğünü tehlikeye de sokabilir. Şayet çatışma yapıcı bir şekilde ele alınırsa, evlilik doyumu ve ilişkinin istikrarı artacak; ancak çatışma olumsuz bir şekilde ele alınırsa, çift nispeten istenilen düzeyde olmayan, yetersiz bir ilişkiye katlanmak zorunda olacaktır. Çatışmaların kaçınılması gereken bir durum değil de arzu edilen bir durum olarak görülebilmesi için çatışmanın sonunda, karşılıklı istekler elde edilip, eşlerde gerginlik oluşması engellenmelidir (Basım ve diğerleri, 2009).

Weiten (1986) evlilikte sıklıkla rastlanan ve çatışmaya neden olan sorunları şu şekilde belirlemiştir:

1. Evliliğe yönelik gerçekçi olmayan mutluluk beklentileri,

2. Eşlerin birbirlerinden farklı rol beklentilerine sahip olmaları (kimin yemekleri yapacağına, kimin ev dışında çalışacağına, kararları kimin alacağına dair v.b.)
3. Evliliğe ilişkin ekonomik sorunlar (mevcut paranın nereye harcanacağı çatışmaları)
4. Yetersiz iletişim,
5. Akrabalara ilişkin sorunlar (özellikle eşlerden birinin ebeveynlerine maddi ya da duygusal açıdan bağlı olmasından kaynaklanan problemler)
6. Cinsel sorunlar,
7. Eşler arasında çocukların büyütülmesi ve disiplini ile ilgili fikir ayrılıkları,
8. Eşlerden birinin yeni ilgi alanları geliştirmesi, yeni bir ortam veya arkadaşlıklar kurması ve diğer eşin buna uyum sağlayamaması, eşlerin birbirlerinden farklı yönlerde kendilerini geliştirmeleri.
9. Diğer sık rastlanan sorunlar: Kıskançlık, sadakatsizlik, yerme, dırdır, patronluk taslamaları olarak belirlemiştir (Akt: Doğan, 2010).

Araştırmacılar, çatışma durumunda olan insan kadar çatışma nedeni olduğunu belirtmekte, bunların farklı düzeyleri olduğunu ve evlilik çatışmasının nedenlerine ilişkin pek çok faktör önermektedir. Çatışmaların; sözel ve fiziksel istismar, algılanan eşitsizlik, evlilik dışı ilişkiler, güç, madde kötüye kullanımı, para, kıskançlık, cinsellik, eşlerin aileleri, politik, dini, ahlaki ve felsefi bakış açılarındaki farklılıklar ve çok çeşitli kişilik özellikleri, iş kaybı, istenmeyen gebelik, doğal afetler, kalabalık, gürültülü ortamlar gibi istenmeyen olaylar ya da istenmeyen yaşam koşulları gibi çok çeşitli nedenlerden kaynaklanabileceği aktarılmaktadır (Fincham, 2003; Akt: Polat, 2012). Bir başka araştırma sonucuna göre evlilikte çatışmanın bir diğer nedeni kişilik özellikleridir. Farklı kişilik özelliklerinin, ya da bağımlılık gerektiren konularda kişilerin bağımsızlık konusundaki isteklerinin çatışma yaratmaya neden olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Bunun yanı sıra yanlış anlama, geçmişte yaşananlar, özellikle bir tarafın diğerini sevmemesi ya da güvenmemesi çatışma yaratan durumlar olarak belirtilmiştir. Evlilik ilişkisi içerisinde kişisel faktörler ve ilişki dışındaki dış dünyada yaşanan sorunlar ile ilgili faktörlerde çatışma yaşanmasına neden olabilmektedir (Shehan ve Kammeyer, 1997; Akt:

Doğan, 2010). Özetle, insanların temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmaması, kaynakların sınırlı olması ve değerlerin farklı olması çatışmalara neden olmaktadır (Arslan, 2005).

Evlilikte çatışmanın nedenini Richter (1985) rol kuramına göre açıklar; eşlerin bilindişında oluşturdukları beş tür yansıtmanın çatışmalara yol açtığını ifade etmiştir. Eş rolünde; birey eşini, geçmişteki çözülememiş ya da düş kırıklığına uğradığı yaşantılarıyla özdeşleştirir. Yani eş diğer eşi, ruhsal çatışma yaşadığı bir başkasının yerine koyar. Ayna rolünde; birey eşini, kendi kopyası olarak görme eğilimindedir. Birey kendi kişilik özelliklerini ya da sahip olmak istediği kişilik yapısını eşine yükleyerek, hayalindeki gibi davranmasını bekleyebilir. İdeal ben rolünde; eşini kendi gerçekleştiremediği ideallerini, hayallerini yerine getirmesi için seçmiş olabilir. Negatif ben rolünde ise kendi beğermediği ve ya kabullenmediği negatif yanını, üstünden alması için eşine gereksinim duymaktadır. Yoldaş rolünde, birey çevresinde yaşadığı sorunlarda ne olursa olsun yanında olmasını ihtiyaç duyduğu bir eş ister. Birey kendi düşünce ve etkinliklerinin eşiyle aynı paralelde olmasını ister. Yani eşin yoldaşlığını istemekte ve onu zorlamaktadır (Ateş, 2009).

Grych ve Fincham (2001) zihinsel, fiziksel ve aile ile ilgili unsurları etkilemesi açısından evlilik çatışmasına verilen önemin anlaşılır olduğunu dile getirmişlerdir. Araştırmacılar, evlilik çatışmasını depresif semptomların başlangıcı, yeme bozukluğu, episodik içme ve ev dışında alkol alımı ile ilişkilendirmektedirler. Fincham (2003)'a göre evli bireyler evli olmayan bireylere göre daha sağlıklı olsalar da evlilik çatışması, çatışma sırasındaki düşmanca davranışlar, bağışıklık sistemi, iç salgı fonksiyonlarındaki değişiklikle ilişkilendirildiği için kanser, kalp hastalığı ve kronik ağrı gibi özel hastalıkların oluşmasıyla ilişkilidir (Doğan, 2010).

2.3.3. Evlilikte Çatışma Çözme Stilleri

Markman (1991)'a göre tüm çiftler ilişkilerinde anlaşmazlık ya da çatışma yaşamaktadırlar. Yaşanan bu çatışmaların olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için çiftler duygularını ifade etmeyi, duygularını belirli davranışlarla gösterebilmeyi ve eşinin duygularını anlayabilmeyi içeren becerileri geliştirmelidir. Çatışmaların

yapıcı ya da yıkıcı sonuçlanması çatışmaların nasıl çözüldüğü ile doğrudan ilişkilidir (Akt: Hacı, 2011)

Beckman (1979), çatışmanın çözümlenmesi için üç temel gereksinimin karşılanması gerektiğine dikkat çekmiştir:

1. Açık iletişim,

2. Çatışmanın derecesi ve doğasıyla ilgili doğru algılama,

3. Çatışmayı çözecek yapıcı çabalar ki bunlar da her partnerin diğerinin bakış açısını ve alternatif çözümleri düşünmeye istekli olmasını ve gerekliyse uzlaşmaya istekli olmasını minimum düzeyde kapsamaktadır (Akt: Öner, 2013).

Çatışmanın sonucu olumlu ya da olumsuz olabilir. Eğer evlilik sürüyorsa ve çatışma şiddetli olarak devam ediyorsa, eşler kendilerini değersiz hissedebilirler ve evliliğin bitmesine karşı istekli olabilirler. Çatışma yaşayan ve çatışmasını çözebilen bireyler, evliliklerinde diğerlerine göre daha uyumlu olacaklardır (Öner, 2013). Çatışmanın çözülmesi evliliğin sürdürülebilmesinde en önemli faktörlerden biri olduğundan, çatışma çözüm stillerini belirlemek önemlidir. Evlilik ilişkisi açısından olumlu olarak nitelendirilebilecek, anlaşma, uzlaşma ve mizahı kullanma gibi yapıcı stratejiler veya olumsuz olarak nitelendirilebilecek çatışmanın sürdürülmesi, geri çekilme ve savunucu olma gibi yıkıcı stratejiler kullanılabilir (Kurdek, 1995; Akt: Hacı, 2011).

Özgüven (2000)'e göre uyma, işbirliği, uzlaşma, ilgisiz kalma (kaçınma) ve zorlama (rekabet) olmak üzere eşlerin beş farklı çatışmayı ele alış davranışı bulunmaktadır. Uyma, çiftlerden birinin kendi isteklerini dikkate almaksızın, diğerinin isteklerini yerine getirmek için çaba göstermesidir. İşbirliği, tarafların hem kendi isteklerini hem de karşısındakinin isteklerini karşılamak amacıyla çaba göstererek problem çözme davranışı içine girmeleridir. Uzlaşma, eşlerden birinin, diğerinin isteklerinin bir kısmını karşılamak için kendi isteklerinin bir kısmından vazgeçerek orta yol bulma çabası göstermesidir. İlgisiz kalma, eşlerin gerginlik yaratan duruma veya birbirlerinin isteklerine karşı kayıtsız kalmalarıdır. Zorlama,

eşlerden birinin kendi isteklerini diğerine zorla kabul ettirme çabası içine girmesidir. Tarafların tercih ettikleri çatışmayı ele alış davranışı, çatışmanın çözüme ulaşım ulaşmaması yönünden çok önemli olmaktadır.

Özen (2006)'e göre evlilikte çatışma çözüm stilleri olumlu, olumsuz, geri çekilme ve itaat olmak üzere dört tanedir. Olumlu çatışma çözüm stili, çatışma durumunu tartışma ve çiftler için makul çözümler bulma gibi yapıcı yolları kullanarak çatışmayla başa çıkmayı içermektedir. Olumsuz çatışma çözüm stili, çatışmayla başa çıkarken sözel ve fiziksel saldırganlığı içeren yıkıcı yaklaşımlarla ilişkilidir. Çatışma çözüm stillerinden geri çekilme, kaçınma, çatışma konusunu tartışmayı reddetme veya sessiz kalma ve konuyu tartışmayı ertelemeyi içermektedir. İtaat ise kendi fikrini savunmama, eşinin isteklerini kabul etme ve onun isteklerine uyma ile ilişkilidir.

2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR VE YAYINLAR

2.4.1. Değerler İle İlgili Araştırmalar

Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000)'nın, Türk öğretmenlerinin değer yönelimlerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada, öğretmenlerin değer yönelimiyle dinsel yönelimleri arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Öğretmenlerin değer yönelimleri, örneklem çekirdek/geniş aile tercihi ve yüksek/düşük düzey dinsel yönelim gruplarına ayrılarak incelenmiştir. Çekirdek aile tercihinde bulunan öğretmenler geniş aile tercih grubuna göre, Yeniliğe Açıklık değerlerine daha fazla, Muhafazacı Yaklaşım değerlerine ise daha az önem yüklediği saptanmıştır. Bu grupla Özgenişletim değerlerinde anlamlı bir farklılık sergilemezken, Öztaşkınlık ana grubunu oluşturan iki tipten evrenselcilik tipi içindeki değerler düşük dinsel yönelim grubunca daha önemli olarak derecelendirilmiştir.

Dilmaç (2007), fen lisesi öğrencileri üzerinde insani değerler eğitimi programının öğrencilerin değerlere sahip olma düzeyinde bir değişiklik meydana getirip getirmediğini araştırmıştır. Araştırma örneklemini 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Konya'da Meram Fen Lisesine devam eden 30 öğrenci oluşturmuştur. Deney grubunda yer alan 15 öğrenciye 14 oturum süren İnsani Değerler Eğitimi Programı verilmiştir. Bu program haftada 2 oturum, olmak üzere toplam 14 oturumdan

oluşmuştur. Kontrol grubuna ise her hangi bir eğitim verilmemiştir. Araştırma bulguları, araştırmada denenen İnsani Değerler Eğitimi Programının ortaöğretim öğrencilerinin sahip oldukları insani değerleri artırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca İnsani Değerler Eğitim Programının, ortaöğretim öğrencilerinin sorumluluk alma, hoşgörü, dostluk ve arkadaşlık bakımından ilişki kurabilme, çevresiyle ve kendisiyle barışık olma, kendisine ve çevresindekilere ilişkileri süresince saygı duyma, kendisine ve çevresiyle olan ilişkilerinde dürüst davranma düzeylerini artırdığı bulunmuştur.

Akkiprik (2007) araştırmasında karakter eğitiminde hangi değerlerin öncelikli olarak öğrencilere kazandırılması gerektiğini tespit etmeye çalışmıştır. Çalışma İstanbul ilindeki ortaöğretim seviyesindeki 300 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiş olup demografik değişkenlerin toplanmasına yönelik bir bilgi formu ve Schwartz Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; branş öğretmenleri başarı, hazcılık, özyönetim, uyum ve güvenlik değerlerini öğrencilere kazandırmada meslek öğretmenlerine nazaran daha önemli bulmaktadırlar, kadın öğretmenler erkek öğretmenlere nazaran özyönetim, başarı, uyum ve güvenlik değerlerini daha çok önemsemektedirler, Eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenler ise güç ve hazcılık değerlerini diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlere göre daha önemli bulmuşlardır. Ayrıca öğretmenlerin öğrencilere kazandırılmasını gerekli gördükleri değerlerin öncelik sırası şu şekilde sıralanmaktadır; evrensellik, özdenetim, yardımseverlik, uyum, güvenlik, başarı, geleneksellik, hazcılık, uyarılma ve güçtür.

Dilmaç, Hamarta, Yiğit, Yıldız ve Büyükyıldırım (2011) tarafından ortaöğretim öğrencilerinin fonksiyonel olmayan tutumları ile sahip oldukları insani değerleri incelemek için yapılan araştırma sonucunda, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği mükemmelci tutum alt boyutunun insani değerler ölçeğinin sorumluluk, dostluk/arkadaşlık, barışçı olma ve hoşgörü alt boyutları ile manidar bir ilişkiye sahip olduğu, fonksiyonel olmayan tutum ölçeğinin onaylama ihtiyacı alt boyutunun insani değerler ölçeğinin sorumluluk, barışçı olma, saygı ve hoşgörü alt boyutları ile manidar bir ilişkiye sahip olduğu, fonksiyonel olmayan tutum ölçeğinin bağımsız tutum alt boyutunun insani değerler ölçeğinin sorumluluk ve hoşgörü alt boyutları ile manidar bir ilişkiye sahip olduğu, fonksiyonel olmayan tutum ölçeğinin

değişken tutum alt boyutunun insani değerler ölçeğinin sadece hoşgörü alt boyutu ile manidar bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Schwartz (1992), İsrail’de bay ve bayanların değer önceliklerine yönelik algılarını, farklı değer biçimlerine nasıl anlam yüklediklerini, değer önceliklerine yönelik tutumlarını etkileyen sosyo-demografik özelliklerden yaş, kültürel geçmiş, eğitim düzeyi ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 19 yaşından büyük 480 bay ve 519 bayan oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, sadece farklı davranış imkânlarının sunulduğu sosyal durumlarda değerlerin ifade edilmesinde cinsiyet faktörüne göre farklılık olabileceği, farklılıkların derecesinin yaşam koşullarındaki değişime göre değişebileceği belirtilmiştir. Ayrıca bay ve bayanlar değer türlerinin önemini benzer şekilde sıralamışlardır. Her iki cinsiyetinde en çok önem verdikleri değerler evrensellik, güvenlik ve yardımseverlik; en az önem verdikleri değerler ise güç, gelenek ve yardımseverliktir.

Dilmaç, Ertekin ve Yazıcı (2009) araştırmalarında üniversite öğrencilerinin değer tercihleri ile öğrenme stilleri arasındaki ilişkiyi incelenmişlerdir. Araştırmanın örneklemini, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 293 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma verileri Öğrenme Stilleri Ölçeği (Otrar, 2008), Schwartz Değerler Listesi (1992) ve kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrenme stilleri alt boyutları ile değerler ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir.

Ergün (2013), ergenlere verilen değerler eğitiminin öz düzenleme stratejileri üzerinde etkisi olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Konya İli Çumra Ticaret Meslek Lisesine devam eden 11. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. 11 öğrenci deney grubunu, 11 öğrenci de kontrol grubunu oluşturmuştur. Araştırma sürecinde deney grubuna ders dışında haftada 2 saat olarak 20 oturumdan oluşan değerler eğitimi programı etkinlikleri uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre ergenlere verilen değerler eğitimi öğrencilerin öz düzenleme kapasitelerini, öz yeterliğini ve içsel değerini artırmıştır. Ayrıca ergenler verilen değerler eğitimi öğrencilerin sınav kaygısı düzeyini azaltmıştır.

Yıldız (2012), öğretmen adaylarının benlik saygısı ve kişilik özelliklerini sahip oldukları değerler açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemi 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 367'si erkek, 878'i kız olmak üzere toplam 1245 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada veriler "Kişisel Bilgi Formu", "Schwartz Değerler Listesi", "Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi" ve "Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Öğretmen adaylarının benlik saygıları ile sahip oldukları değerlerden güç, başarı, hazcılık, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi ölçeğinin alt boyutlarından elde edilen sonuçlara göre; duygusal dengesizlik kişilik özelliğiyle, güç değeri arasında pozitif ilişkiler, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik değerleri ile negatif yönde ilişkiler; dışa dönüklük kişilik özelliği ile güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik ve güvenlik değerleri arasında pozitif ilişkiler; deneyime açıklık kişilik özelliği ile güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz denetim, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik değerleri arasında pozitif ilişkiler; yumuşak başlılık kişilik özelliği ile başarı, hazcılık, uyarılma, özdenetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik değerleri arasında pozitif ilişkiler; sorumluluk kişilik özelliği ile güç, başarı, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik değerleri arasında pozitif ilişkiler gözlemlenmiştir.

Dılmaç, Deniz ve Deniz (2009), üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile değer tercihleri arasındaki ilişkiyi ve üniversite öğrencilerin öz-anlayışları ve değer tercihlerinin cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşp farklılaşmadığını araştırmışlardır. Araştırmanın çalışma grubu Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi'nin çeşitli anabilim dallarında öğrenim görmekte olan 398 kız, 145'i de erkek olmak üzere toplam 543 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Öz-Anlayış Ölçeği ile Schwartz Değerler Listesi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin öz anlayış puanları ile değerler ölçeğinin başarı, hazcılık, öz denetim ve uyarılma, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik alt boyutları arasında pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre değerlerin alt boyutları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Hazcılık alt boyutunda kız öğrenciler ile

erkek öğrenciler arasında erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yardımseverlik, uyum, güvenlik alt boyutları ortalamalarında da kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Baş (2014), üniversite öğrencilerinin sahip oldukları değerler ile yaşamın anlamı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Konya’da öğrenim gören 589’u kız ve 321’i erkek olmak üzere 910 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler “Dilmaç & Arıcak Değerler Ölçeği” ve Akın ve Taş tarafından Türkçeye uyarlanan “Yaşamda Anlam Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda mevcut anlam ile toplumsal değerler, maneviyat, insan onuru, özgürlük, fütüvvet, kariyer değerleri ve entelektüel değerler arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aranan anlam ile toplumsal değerler, materyalistik değerler, romantik değerler, özgürlük, kariyer değerleri ve entelektüel değerler arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Mevcut anlamın önemli yordayıcıları olarak maneviyat, fütüvvet ve materyalistik değerler bulunmuştur. Aranan anlamın önemli yordayıcıları olarak ise romantik değerler, maneviyat ve özgürlük bulunmuştur.

Samur (2011), Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Konya da Çumralıoğlu İlköğretim Okulunun anasınıflarında eğitim görmekte olan, altı yaş grubundaki 22 deney 22 kontrol grubu olmak üzere toplam 44 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, değerler eğitimi programının çocukların duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal ve duygusal gelişimlerine olumlu katkı sağladığını ve puan ortalamalarında anlamlı düzeyde artış olduğunu göstermiştir. Değerler Eğitimi Programının kalıcılığını sınamak amacıyla deney grubu çocuklarının duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, aileye aitlik, toplam sosyal ve duygusal gelişim son test ve kalıcılık testi puan ortalamaları karşılaştırılmış, eğitimin etkisinin sekiz hafta sonunda da korunduğu bulunmuştur.

Peker (2013), problemleri internet kullanımı ve siber zorbalık sorunu yaşıyan ergenlere yönelik insani değerler yönelimli psiko-eğitim programı geliştirip etkililiğini araştırmıştır. Araştırma 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Adapazarı'nda bir Anadolu Lisesinde 9. ve 10. Sınıfta öğrenim gören 24 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla, İnsani Değerler Ölçeği, İnternette Bilişsel Durum Ölçeği ve Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği farklı zaman aralıklarında olmak üzere toplam üç kez uygulanmıştır. Deney grubuna problemleri internet kullanımı ve siber zorbalık davranışlarını azaltmaya yönelik hazırlanmış İnsani Değerler Yönelimli psiko-eğitim programı uygulanırken, kontrol grubuna ise herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Araştırma bulgularına göre; İnsani Değerler Yönelimli psiko-eğitim programının problemleri internet ve siber zorbalık düzeylerini azaltmada etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca iki aylık izleme sonucunda bu etkinin kalıcı olduğu görülmüştür.

Neslitürk (2013), anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının (ADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Alanya'da Ayşe Melahat Erkin İlkokulunun anasınıflarında çocuğu eğitim alan anneler ile 5-6 yaş grubundaki çocuklar arasından seçilen 48 anne ile çocuğu oluşturmaktadır. Deney grubundaki çocukların annelerine her biri 120-150 dakika olmak üzere 9 haftalık 18 oturum ADEP uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, aile bilgi formu ve Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi Aile Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda uygulanan programın deney grubundaki öğrencilerin iletişim, işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupla birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme ile ilgili sosyal becerileri artırmada anlamlı düzeyde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca 4 hafta sonra yapılan izleme testi sonucunda bu etkinin iletişim dışında diğer sosyal becerilerde kendini gösterdiği görülmüştür.

2.4.2. Yılmazlık İle İlgili Araştırmalar

Gizir (2004), yoksulluk içindeki ilköğretim okulu sekizinci sınıf öğrencilerinin akademik sağlımlıklarının gelişmesine yardım eden koruyucu bireysel özellikleri ile çevresel faktörleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara'da düşük sosyo-ekonomik düzeyde gecekondu bölgelerindeki 6 ilköğretim okuluna

devam eden 872 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda evdeki yüksek beklentiler, okuldaki ilişkilerde ilgi ve sevecenlik, arkadaş ilişkilerindeki ilgi ve sevecenlik, yoksul öğrencilerin akademik sağlığını yordayan en temel dışsal koruyucu faktörler olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, içsel koruyucu faktörler dikkate alındığında, öğrencilerin kendi akademik yeterlikleri konusundaki olumlu algıları, yüksek eğitimsel beklenti, empatik bir anlayışa sahip olmak, içten denetimlilik ve gelecek konusunda umutlu olmak ile yoksul ergenlerin akademik sağlığı arasında olumlu bir ilişki görülmektedir. Diğer yandan, dışsal faktörler arasında yer alan evdeki ilişkilerde ilgi ve sevecenlik, toplumsal ilişkilerde ilgi ve sevecenlik ve arkadaş grubundaki yüksek beklentiler ve içsel koruyucu faktörler arasında yer alan problem çözme becerisi ile yoksul öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı fakat olumsuz yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, yoksulluk altında yetişen ergenlerin psikososyal gelişimlerini ve sağlıklarını arttırmak için mevcut kaynakların çeşitliliğini ve bu kaynaklara ulaşılabilirliği arttırmak gerektiği, aynı zamanda akademik sağlık sürecine katkı sağladıkları gözlenen bireysel ve çevresel koruyucu faktörleri harekete geçirerek, yoksulluğun ergenler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak gerektiği belirlenmiştir.

Gürkan (2006), deneysel araştırmasında yılmazlık eğitimi grupla psikolojik danışma programının üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırma örneklemini Ankara Üniversitesi ve Gazi Üniversitesinin çeşitli bölümlerinde 2., 3. ve 4. Sınıfa devam eden yılmazlık düzeyleri düşük öğrenciler arasından yansız olarak seçilmiş 36 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından yılmazlık düzeyleri düşük bireylere yönelik geliştirilen psikodramayla bütünleştirilmiş bilişsel-davranışçı yaklaşım ile insancıl ve varoluşçu yaklaşıma göre yapılandırılmış, eğitici, destekleyici, koruyucu öğeler içeren yaşantıya yönelik yarı yapılandırılmış psikodrama ısınma oyunlarına, eğlendirici ve farkındalık artırıcı etkinliklere yer veren bu program öğrencilere uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yılmazlık eğitimi grupla danışma programı öğrencilerin yılmazlık özelliklerini arttırmada etkili olmuştur ve aynı zamanda bu etkinin de uzun süreli olduğu görülmüştür.

Özcan (2005), lise öğrencilerinin sahip oldukları yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörleri ailelerinin birliktelik-boşanmışlık durumuna ve öğrencilerin cinsiyetlerine göre karşılaştırmıştır. Araştırma örneklemini Ankara ili Mamak ilçesinde liseye devam eden 70'i anne-babası boşanmış, 82'si anne-babası birlikte yaşayan 152 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre anne-babası birlikte olan lise öğrencilerinin sahip olduğu yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler anne babası boşanmış olanlara göre daha yüksektir. Cinsiyete göre ise anlamlı bir farklılık yoktur. Ailelerin birliktelik-boşanmışlık durumu yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörleri anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Voegler (2000), barınakta yaşayan 9-15 yaş grubu 50 çocuk ve anneleriyle görüşerek, evsiz gençlerin yılmazlığı üzerinde kümülatif riskin etkisini azaltmada çocuk ve anne faktörlerinin rolünü araştırmıştır. Çocukların, yılmazlığı çeşitli ölçeklerle ölçülen, yüksek risk karşısında sosyal davranışlar, sosyal yaşantılar ve afektif yanıtlardan yüksek puan alma ile tanımlanmıştır. Çocukların yılmazlığıyla en çok, bilişsel yetenek, uyum, sosyal öz etkililik gibi bireysel özellikler ilişkili bulunmuştur.

Eminağoğlu (2006) sokak çocuklarının yılmazlık özelliklerinin çalışan çocuklardan hangi açılardan farklılaştığı araştırmıştır. Araştırma örneklemini 12-16 yaş arası 27 sokak çocuğu ile kontrol grubu olarak seçilen 27 çalışan çocuk oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda, sokak çocuklarının arkadaş grupları içindeki duygusal bağlarının yaşamlarındaki en önemli yılmazlık özelliği olduğu bulunmuştur. Ayrıca, sokak çocuklarının çalışan çocuklara göre işbirliği ve duygusal yakınlık kurma davranışına daha yatkın olduğu görülmüştür. Sokak çocuklarının çalışan çocuklardan farklılaşan yetersizlikleri ya da olumsuz özellikleri ise, yüksek düzeyde depresif duygulanıma sahip olma, etkili örgütsel davranış yetersizlikleri ve daha yüksek bilişsel katılık özelliklerine sahip olma olarak tespit edilmiştir.

Terzi (2008) üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kendini toplama gücü düzeylerinin farklı olup olmadığını ve içsel koruyucu faktörlerin (iyimserlik, özyeterlik, problem çözme odaklı başa çıkma stratejisi) kendini toplama gücünü ne ölçüde yordayabildiklerini araştırmıştır. Araştırmaya Gazi Üniversitesinde öğrenim

gören 264 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin kendini toplarlama gücü puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği, toplam grup ile kız ve erkeklerde kendini toplarlama gücü puanları ile iyimserlik, özyeterlik ve problem çözme başa çıkma stratejisi puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Ayrıca regresyon analizi sonuçları, toplam grup ile kız ve erkeklerde iyimserlik, özyeterlik ve problem çözme odaklı başa çıkma stratejisi değişkenlerinin kendini toplarlama gücü üzerinde anlamlı birer yordayıcı olduklarını göstermektedir. Terzi (2008) bir başka araştırmasında üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 140 (66 kız, 74 erkek) üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Bayraklı (2010), zihinsel engelli çocuğu olan ve engelli çocuğu olmayan annelerin yılmazlık düzeylerine etki eden değişkenleri bir model çerçevesinde incelemiştir. Araştırma örneklemini 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Ankara il merkezinde ilköğretim okullarının kaynaştırma sınıflarına devam eden engelli olmayan 234 öğrencinin ve bu okullara devam eden zihinsel engelli kaynaştırma öğrencilerinin, eğitim uygulama okullarına ve özel eğitim kurumlarına devam eden 257 zihinsel engelli öğrencinin anneleri olmak üzere toplam 491 anne oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda doğrulanan model iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan ilkinde zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuklu annelerde sosyal desteğin niceliğinin problem odaklı başa çıkma ve yılmazlık üzerindeki etkisi ile problem odaklı başa çıkmanın yılmazlık üzerindeki etkisi incelenmiştir. İkinci kısımda ise sosyal desteğin niteliğinin problem odaklı başa çıkma ve yılmazlık üzerindeki etkisi ile problem odaklı başa çıkmanın yılmazlık üzerindeki etkisi incelenmiştir. Model her iki anne grubunda da doğrulanmıştır. Her iki grupta da sosyal desteğin niceliği ve niteliğinin problem odaklı başa çıkmayı olumlu yönde ve orta düzeyde, yılmazlığı ise düşük de olsa olumlu yönde ve son olarak problem odaklı başa çıkmanın yılmazlığı olumlu yönde ve yüksek düzeyde etkilediği görülmüştür.

Demirbaş (2010), Yaşamda Anlam Ölçeğini Türkçeye uyarladığı araştırmasında üniversite öğrencilerinin yaşamda anlam düzeyleri ile yılmazlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma da Kararımak (2007) tarafından geliştirilen Ego-Yılmazlık Ölçeği kullanılmıştır. Yaşamda anlam ile yılmazlık arasındaki ilişkiyi incelemek için her iki ölçeğin alt ölçekleri ele alınmıştır. Yaşamda anlam ile yılmazlık arasındaki ilişki değerlendirildiğinde yaşamda anlamın alt boyutları olan yaşamda anlamın varlığı ve aranması, yılmazlığın alt boyutları olan toparlanmaya yönelik kişisel güçlü yönler ve kendine yönelik olumlu değerlendirmeler arasında pozitif yönde düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Yaşamda anlamın alt boyutları olan yaşamda anlamın varlığı ve aranması ile yılmazlığın alt boyutu olan yeniliklere açık olma arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Onat (2010), demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçları; anne babalarını demokratik olarak algılayan lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeyinin anne ve babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin yılmazlık düzeyinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca öğrencilerin yılmazlık düzeyinin; devam ettiği okul, cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailesinin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği, babanın büyüdüğü yer, annenin ve babanın sahip olduğu koruyucu tutumun derecesi, anne ve babanın çocuğu yetiştirirken uyguladığı tutuma göre anlamlı farklılaşmalar gösterdiği saptanmıştır.

Kaner, Bayraklı ve Güzeller (2011), anne-babaların yılmazlık algılarını, çocuklarında zihinsel yetersizliğin olup olmamasına, anne ya da baba olmalarına ve yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelemiştir. Araştırma bulguları, Mücadelecilik, Öz-Yetkinlik, Yaşama Bağlılık alt ölçeklerinde ve ölçeğin toplamında normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-babaların kendilerini zihinsel yetersizliği olan çocuklu anne-babalara göre daha yılmaz algıladıklarını; babalara göre annelerin Öz-yetkinlik boyutunda daha yılmaz özelliklere sahip olduklarını; artan yaşla birlikte yılmazlığın öğelerinden olan öz-yetkinlik inançlarının ve yaşama bağlılığın anne-babalarda azaldığını göstermektedir.

Ünüvar (2012), deneysel yöntem kullanarak gerçekleştirdiği bu araştırma da Gerçeklik Kuramına dayalı psiko-eğitim programının lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyine ve denetim odağına etkisini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre Gerçeklik Kuramına dayalı psiko-eğitim programı uygulanan grubun Yılmazlık Ölçeği puanlarında anlamlı düzeyde artış olduğu görülmüştür. Yapılan izleme ölçümlerinde öğrencilerin yılmazlık düzeyindeki değişimin uzun süreli olduğu görülmüştür.

Kırımoğlu, Çokluk ve Yıldırım (2012), Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri (GSİM) bünyesinde görev yapan antrenörlerin yılmazlık düzeylerini incelenmişlerdir. Sonuç olarak; araştırmaya katılan antrenörlerin cinsiyet, medeni durum, takım ya da bireysel spor antrenörü olması değişkenleri açısından yılmazlık düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Buna karşın, katılımcıların eğitim durumları ile yılmazlık ölçeği toplam ve alt boyutlarından elde etmiş oldukları puanlar karşılaştırıldığında ortaöğretim eğitimi almış olanlar ile lisans ve yüksek lisans eğitimi almış olanlar arasında $p < 0,05$ düzeyinde lisans ve yüksek lisans eğitimi almış olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Özbay ve Aydoğan (2013), engelli çocuğa sahip olan ailelerde, aile yılmazlığını nitel bir çalışma ile incelemişlerdir. Araştırma verileri 6 çift olmak üzere 12 anne-baba ile görüşme yöntemi kullanılarak Walsh (1998) Aile Yılmazlık Modeli ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Özgünlük Sistemi Modeli temel alınarak yapılandırılan “Aile Yılmazlık Görüşme Formu” aracılığıyla toplanmıştır. Veriler, içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgulara göre, ailelerin yılmazlıklarına katkı sağlayan en önemli etkenlerin sosyal destek, maneviyat, sahip oldukları pozitif bakış açısı, aile içerisindeki birbirlerine bağlılıkları, esnek olmaları ve özgünlük/ilişkisel özgünlük olduğu belirlenmiştir.

Arastaman ve Balcı (2013), lise öğrencilerinin yılmazlık algılarını bazı değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırma sonucunda öğrencilerin yılmazlık algısı ile cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı ve devamsızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; akademik başarı ve devamsızlığın, öğrenci yılmazlığını düşük düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ayrıca algılanan aile ve arkadaş desteği ile öğrenci

yılmazlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş, bu değişkenlerin, öğrenci yılmazlığının önemli yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir.

Çelik (2013), lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerini duygusal dışavurum açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin yılmazlık özelliklerinin dışavurum, olumlu dışavurum, olumsuz dışavurum, dürtü şiddeti tarafından doğrudan yordandığı görülmektedir. Ayrıca; olumlu dışavurum, olumsuz dışavurum ve dürtü şiddetinin yılmazlık değişkenini duygusal dışavurum aracılığı ile de yordadığı sonucu elde edilmiştir. Araştırmada yılmazlık ölçeğinin alt boyutlarından bazılarının (iyimser olma/yaşama bağlı olmanın, iletişim/ilişki kurmanın, araştırmacı olmanın) ve duygusal dışavurumun, olumlu dışavurumun, olumsuz dışavurumun, dürtü şiddetinin cinsiyete göre önemli bir biçimde farklılaştığı ve bu özelliklere kadınların erkeklerden daha fazla sahip oldukları sonucu elde edilmiştir.

2.4.3. Evlilikte Çatışma İle İlgili Araştırmalar

Özen (2006), karı ve kocaların değer uyumlarının ve eşlerin çatışma çözüm stillerinin çiftlerin evlilik uyumu üzerindeki yordayıcı etkisini araştırmıştır. Araştırma verileri yüz kırk Türk evli çiftten (140 kadın, 140 erkek) Schwarz Değerler Listesi, Çift Uyum Ölçeği ve Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, eşlerin geleneksellik, hazcılık, uyarılım, değer benzerlikleri ve eşlerin güç değer farklılıkları, kadınların ve eşlerin evlilik uyumunu olumlu bir şekilde yordamıştır. Fakat eşlerin değer benzerliklerinin kocaların evlilik uyumuna anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Ayrıca, kocaların kullandıkları çatışma çözüm stillerinin eşlerinin evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisi olmasına rağmen, kadınların kullandıkları çatışma çözüm stillerinin kocalarının evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Kocaların olumsuz çatışma çözüm stilini kullanmalarının kadınların evlilik uyumuna olumsuz bir etkisi vardır. Çiftlerin evlilik uyumu düşünüldüğü zaman ise, karıların ve kocaların çatışma çözüm stillerinin, çiftlerin evlilik uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Sonuçlar ayrıca göstermektedir ki karıların ve kocaların olumsuz çatışma çözüm stilleri, çiftlerin evlilik uyumunu olumsuz bir şekilde yordamaktadır.

Eğeci (2005), çatışmadan duyulan rahatsızlık, çatışma atıfları(kendini/partneri suçlama), algılanan çatışma davranışları (benzer/farklı) ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Birlikteliği olan 58 çifte İlişki Çatışma Ölçeği, Çift Uyum Ölçeği, Çatışma Davranışı Anketi ve Demografik Bilgi Formu uygulamıştır. Sonuçlar, çatışmadan duyulan rahatsızlığın yüksek düzeyde olmasının ve algılanan çatışma davranışlarının farklı olmasının düşük ilişki doyumunu yordadığını göstermiştir. Kadınların ilişki doyumunu çatışmadan duyulan rahatsızlığın yordadığı, ancak erkeklerin ilişki doyumunu algılanan çatışma davranışlarının benzer olmasının ve kendini suçlamanın yordadığı bulunmuştur. Ayrıca, bulgular bir partnerin çatışmadan duyduğu rahatsızlık, çatışma atıfları (kendini/partnerini suçlama) ve algılanan çatışma davranışları (benzer/farklı) ile diğer partnerin ilişki doyumu arasında negatif bir ilişki olduğunu ve bir partnerin çatışmadan duyduğu rahatsızlık ve çatışma atıfları ile diğer partnerin çatışma davranışlarını (benzer/farklı) algılaması arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Doğan (2010) evli bireylerin, sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleriyle evliliklerinde çatışma yaşama durumları arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. Araştırma örneklemini 2009 yılında Adana merkez ilçelerinde yaşayan 327 evli birey oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda evli bireylerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri ile evliliklerinde çatışma yaşama durumları arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Sosyotropi alt ölçeğinde yer alan onaylanma kaygısı, ayrılık kaygısı, başkalarını memnun etme; otonomi alt ölçeğinde bulunan, kişisel başarı, özgürlük, yalnızlıktan hoşlanma faktörleri ile evlilikte çatışma yaşama sıklığı arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Faircloth ve Cummings (2008), ABD’de yaptıkları bir araştırmada 51 çift ile çalışmış, 41 çifti de kontrol grubuna almışlardır, çalışmada çiftlere toplam iki modülden oluşan aile eğitim programı sunulmuştur. Birinci modül didaktif bilgi, ikinci modül ise teknik eğitim niteliğindedir. Eğitimin eşler arasındaki çatışmayı nasıl etkilediğini anlamak amacıyla beş farklı ölçme aracılığıyla altıncı ayda ve birinci yılda ölçümler yapılmıştır. Çatışma çözümü bilgileri ile işbirliği ve çatışma çözümü arasında pozitif korelasyon, çatışma çözümü bilgisi ile gevşek disiplin ve fiziksel agresiflik arasında negatif korelasyon bulunmuştur.

Ovalı (2010), farklı coğrafi bölgelerde yaşayan bireylerin evlilik çatışmalarını çeşitli demografik özellikler açısından karşılaştırmıştır. Araştırma örneklemini Türkiye'nin yedi bölgesinden farklı şehirlerde yaşayan 414'ü kadın, 274'ü erkek olmak üzere 688 evli birey oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre bireylerin evlilik çatışmalarının, yaşanan bölgeye, cinsiyete, aile ziyaretlerine, evlilik öncesi ilişki süresine, eşler arasındaki yaş farkına ve evlenme yaşına göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Araştırma bulguları, kadınların erkeklere oranla daha fazla evlilik çatışması yaşadıklarını, bireylerin kendilerinin ve eşlerinin aileleriyle görüşme sıklıkları arttıkça çatışmanın azaldığını göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu; eşler arasındaki yaş farkı arttıkça ve evlenme yaşı düştükçe bireylerin evlilik çatışmalarının da arttığını göstermiştir.

Kinnier, Katz ve Berry (1991), 60 çiftin evlilik çatışmalarında çatışma çözüm stillerini incelediği çalışmada, yüksek benlik saygısı ve yaşam doyumunun evlilik çatışması çözümünün en iyi yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Benlik saygısı ve yaşam doyum düzeyleri yüksek olan eşlerin aralarındaki çatışmaları çözümlemede daha istekleri oldukları tespit edilmiştir. Kadınların eşlerine oranla çatışmayı ortadan kaldıran daha gerçekçi çözümler sundukları belirlenmiştir.

Hacı (2011), evlilik uyumunu yordama gücü açısından empatik eğilim, aile içi iletişim, olumlu, olumsuz, geri çekilme ve itaat çatışma çözme stilleri değişkenlerini incelemiştir. Araştırma örneklemini en az bir yıllık evli olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 360 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Çiftler Uyum Ölçeği (ÇUÖ), Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ), Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ), Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği (ÇÇSÖ) ve Kişisel Bilgi Formu (KBF) kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, aile içi iletişim, olumsuz çatışma çözme stili ve itaat çatışma çözme stili değişkenlerinin evli bireylerin evlilik uyumlarının anlamlı yordayıcıları oldukları; ancak empatik eğilim, çatışma çözme stillerinden olumlu ve geri çekilme değişkenlerinin evli bireylerin evlilik uyumlarının önemli yordayıcıları olmadıkları saptanmıştır.

Curtis ve Ellison (2002), 2945 çift üzerinde yaptıkları çalışmada iki soruya cevap aramışlardır: 1) Farklı dini inançlara sahip çiftler daha fazla mı tartışır? 2)

Eşler arasındaki inanç farklılıkları, belli konulara ilişkin tartışmalarla ilişkili midir? Erkeklerin dini inançlarının; ev işi, para, zaman kullanımı ve cinsellik konusunda yaşanan anlaşmazlıklarla tersine ilişkili olduğu, kadınlarda ise durumun böyle olmadığı fark edilmiştir. Çatışma sıklığıyla inanç farklılıkları arasında ise pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Eşler arasındaki teolojik uyumsuzlukların, çatışmaları sıklaştırdığı ve aynı zamanda ev işleri ve finans konusunda da tartışmalara neden olduğu bulunmuştur.

Polat (2012), boşanma aşamasındaki bireylerin yaşadıkları evlilik çatışması düzeyleri, çatışma iletişim tarzı, sosyal destek ve bazı sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini İzmir Adliyesi Aile Mahkemeleri'ne boşanmak üzere başvuran ve Aile Mahkemeleri'nde çalışan psikolog, pedagoğ ve sosyal hizmet uzmanları ile görüşmesi için mahkemece sevk edilen bireyler arasından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen, boşanma süreci devam eden 102 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, kadınların evlilik çatışması düzeyinin erkeklerin çatışma düzeyinden yüksek olduğu, çatışma iletişim tarzları bakımından alt ölçek olan "duygusal ifade" bakımından da farklılık gösterdiği ve erkeklerin duygusal ifade puanlarının kadınlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öner (2013), evli bireylerin evlilik çatışmaları, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarının bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını, evli bireylerin evlilik çatışmaları, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemiş, ayrıca evli bireylerin evlilik çatışmaları ve çatışma çözüm stillerinin onların evlilik uyumu üzerindeki yordayıcı etkisini araştırmıştır. Araştırma örneklemini İzmir'de ikamet eden 113 çift (226 kişi) oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda evli bireylerin evlilik çatışmaları, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarında onların cinsiyetlerine göre, çatışma yaygınlık ve olumlu çatışma çözüm stilleri alanında; kadının çalışma durumuna göre, olumlu çatışma çözüm stillerinde; eğitim durumlarına göre, olumlu ve olumsuz çatışma çözüm stilleri alanında; sahip olunan çocuk sayısına göre, olumsuz çatışma çözüm stillerinde; çatışmayı kimin başlattığına göre, çatışma sıklık alanında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Evli bireylerin cinsiyetlerine göre evlilik çatışmaları,

Çatışma özüm stilleri ve evlilik uyumları arasında kadınlara, erkeklere ve katılımcıların tümüne ait önemli olduğu belirlenen ilişkililer saptanmıştır. Kadınlarda, atışma yaygınlığının ve olumsuz çatışma çözüm stillerinin; erkeklerde, çatışma yaygınlığının ve boyun eğmenin; katılımcıların tümünde ise çatışma yaygınlığının, olumlu çatışma çözüm stillerinin, olumsuz çatışma çözüm stillerinin ve boyun eğmenin evlilik uyumunun önemli birer açıklayıcısı oldukları bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni ve grubu verilerin toplanmasında kullanılan araçlar ve toplanan verilerin analizinde kullanılacak istatistik teknikler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada evli bireylerin sahip oldukları değerler ile yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki yordayıcı ilişkileri ortaya koymak ve bu ilişkiden hareketle oluşturulan modeli test etmek amaçlanmıştır. Araştırmada genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama, İki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırma modelidir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2008).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma evrenini 2013-2014 yılındaki evli bireyler oluşturmaktadır. Çalışma grubu ise, bu bireyler arasından tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Çalışma grubu 173'ü bayan, 202'si erkek olmak üzere 375 evli bireyden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada evli bireylerin sahip oldukları değerleri belirlemek amacıyla Dilmaç ve Arıcak (2012)'in Değerler Ölçeği; yılmazlık düzeyleri belirlemek amacıyla ise Gürgan (2006)'nın Yılmazlık Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca evli bireylerin çatışma çözüm stillerini belirlemek amacıyla Özen (2006) tarafından geliştirilen Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada evli bireylerin kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Dilmaç ve Arıcak Değerler Ölçeği:

Dilmaç ve Arıcak (2012) tarafından geliştirilen değerler ölçeği, değer ifadelerinin kişinin yaşamındaki anlam ve önemine göre duygu ve düşüncelerini en iyi yansıttığını düşündüğü değer ifadelerini puanlamaya dayanmaktadır. Ölçek 39 değer ifadesi ve 9 alt boyuttan oluşmaktadır. Değerler (Social Values), ikinci faktör “Kariyer Değerleri (Career Values)”, üçüncü faktör “Entellektüel Değerler (Intellectual Values)”, dördüncü faktör “Maneviyat (Spritual Values)”, beşinci faktör “Materyalistik Değerler (Materialistic Values)”, altıncı faktör “İnsan Onuru (Honor of Humanity)”, yedinci faktör “Romantik Değerler (Romantic Values), sekizinci faktör “Özgürlük (Freedom)” ve dokuzuncu değer de “Fütüvvet (Futuwwat/munificience&courage)” olarak isimlendirilmiştir. Ölçek likert tipi olup 0’dan 9’a kadar değer almaktadır. Ölçekten alınan puanın düşmesi ve sıfıra yaklaşması o değerın kişinin yaşamında çok önemli yer tutmadığını; puanın yükselmesi ve dokuz’a yaklaşması, o değerın kişinin hayatında çok önemli ve vazgeçilmez olduğunu göstermektedir.

Öncelikle tüm değer ifadeleri için temel bileşenler analizi bağlamında açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değeri .926 ve Bartlett Sphericity Testi yaklaşık Ki-Kare değeri 14543.11 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Bileşen matrisi ve Varimax yöntemiyle gerçekleştirilen döndürme bileşen matrisi incelendiğinde tüm değerlerin toplam varyansın %65.37’sini açıklayan 13 faktör altında toplandıkları görülmüştür. Ortak varyansların “zaman” dışında (.431) tamamının .50’nin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte döndürülmüş bileşen matrisinde yer alan 14 değerın aynı anda birden fazla faktör altında .10’dan daha düşük bir farkla .32 ve üzeri yük değerine sahip olduğu ya da bir faktör altında tek başına kaldığı görülmüştür (Aile, Zaman ve Kişisel İç Bütünlük tek kalan değerlerdir). Bu nedenle bu 14 değer çıkartılarak aynı koşullar altında benzer nedenlerle açımlayıcı faktör analizi iki kez daha tekrarlanmıştır. Üçüncü faktör analizinde beş değer ve dördüncü faktör analizinde ise iki değer daha çıkartılmış, geriye kalan 39 değerın sorunsuz bir şekilde toplam varyansın %64.74’ünü açıklayacak şekilde dokuz faktör altında toplandığı görülmüştür. Son faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değeri

.910 ve Bartlett Sphericity Testi yaklaşık Ki-Kare değeri 9133.26 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Adalet/Hakkaniyet (.466) dışındaki tüm değerlerin ortak varyansının .50 ile .80 arasında değişmekte olduğu görülmüştür.

Değerler Ölçeğinin faktörler bazında Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları da hesaplanmıştır. Analiz sonucunda “Toplumsal Değerler” için .90, “Kariyer Değerleri” için .80, “Entellektüel Değerler” için .78, “Maneviyat” için .81, “Materyalistik Değerler” için .78, “İnsan Onuru” için .61, “Romantik Değerler” için .66, “Özgürlük” için .65 ve “Fütüvvet” için de .63 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, Değerler Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu yönündedir.

Yılmazlık Ölçeği: Gürkan (2006) tarafından geliştirilmiş 50 maddeden oluşan Likert tipi bir ölçektir. “güçlü olma”, “girişimci olma”, “iyimser olma/ yasama bağlı olma”, “iletişim /ilişki kurma”, “öngörülü olma”, “amaca ulaşma”, “lider olma”, “araştırmacı olma” olmak üzere 8 faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında test-tekrar test güvenilirliği ile Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Test Tekrar Test Güvenirlik katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Cronbach Alfa degeri ise sırasıyla .78 ve .87 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışmasında ise ölçüt geçerliği ve yapı geçerliğine bakılmıştır. Yılmazlık Ölçeğinin gerek faktör yapısıyla, gerek kavramsal olarak ilişkili olduğu daha önceden bilinen bazı değişkenlerle gösterdiği korelasyonlar esas alındığında, yılmazlığı geçerli olarak ölçen bir ölçek olduğu sonucuna varılabilir.

Çatışma Çözme Stilleri Ölçeği; Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği (ÇÇSÖ), çiftlerin çatışma çözüm stillerini ölçmek amacıyla Özen (2006) tarafından geliştirilmiştir. ÇÇSÖ, likert tipi bir ölçek olup altı basamaklı dereceleme sistemiyle 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, olumlu (positive), olumsuz (negative), itaat (subordination) ve geri çekilme (retreat) çatışma çözüm stilleri olmak üzere dört çatışma çözme stilini ölçmektedir (Özen, 2006). Ölçek, olumlu çatışma çözme stili altı madde, olumsuz çatışma çözme stili yedi madde, geri çekilme çatışma çözme stili altı madde ve itaat çatışma çözme stili altı maddeden oluşan alt boyutları içermektedir. ÇÇSÖ, toplam puan vermemekte, alt ölçeklerin puanlarına

dayanmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarından alınan puanların yüksekliği, alt boyutu oluşturan çatışma çözme stiline kullanımının arttığını, puanların düşüklüğü ise alt boyutu oluşturan çatışma çözme stiline kullanımının azaldığını göstermektedir. (Özen, 2006). Araştırma sonuçları, ölçeğin yüksek madde yüklemeleriyle (minimum .54) yüksek yapı geçerliğine, anlamlı korelasyonlarla yüksek ölçüt geçerliğine, yüksek bölünmüş yarı test güvenilirliğine ve yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Çatışma çözüm stilleri ölçeğinin olumlu, olumsuz, geri çekilme ve itaat alt boyutları için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları sırasıyla .77, .81, .75 ve .80 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, maddelerin korelasyonları .20' den yüksektir. Sonuç olarak, Özen (2006) tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna varılabilir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verileri toplamak amacıyla daha önce tesadüfi olarak belirlenen örneklem grubundaki bireylere Değerler Ölçeği, Yılmazlık Ölçeği, Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formundan oluşan liste kapalı bir zarf ile verilmiştir. Bireylerden testlerin başındaki yönergeyi dikkatlice okumaları ve testleri cevaplamaları ardından kapalı zarf ile teslim etmeleri istenmiştir. Uygulama yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Ölçekler ayrı ayrı değerlendirilmiş, eksik ve ya yanlış cevaplanmış testler örnekleme dahil edilmemiştir. Bunun sonucunda 345 evli bireyin cevapladığı ölçekler değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada evli bireylerin sahip oldukları değerler, yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki yordayıcı ilişkiler “Yapısal Eşitlik Modeli”ne göre AMOS 16 Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi bir kuramsal modeli test etmek için gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki nedensel ve karşılıklı ilişkileri ortaya koyan istatistiksel bir yaklaşımdır (Shumacker ve Lomax, 2004).

BÖLÜM IV

BULGULAR

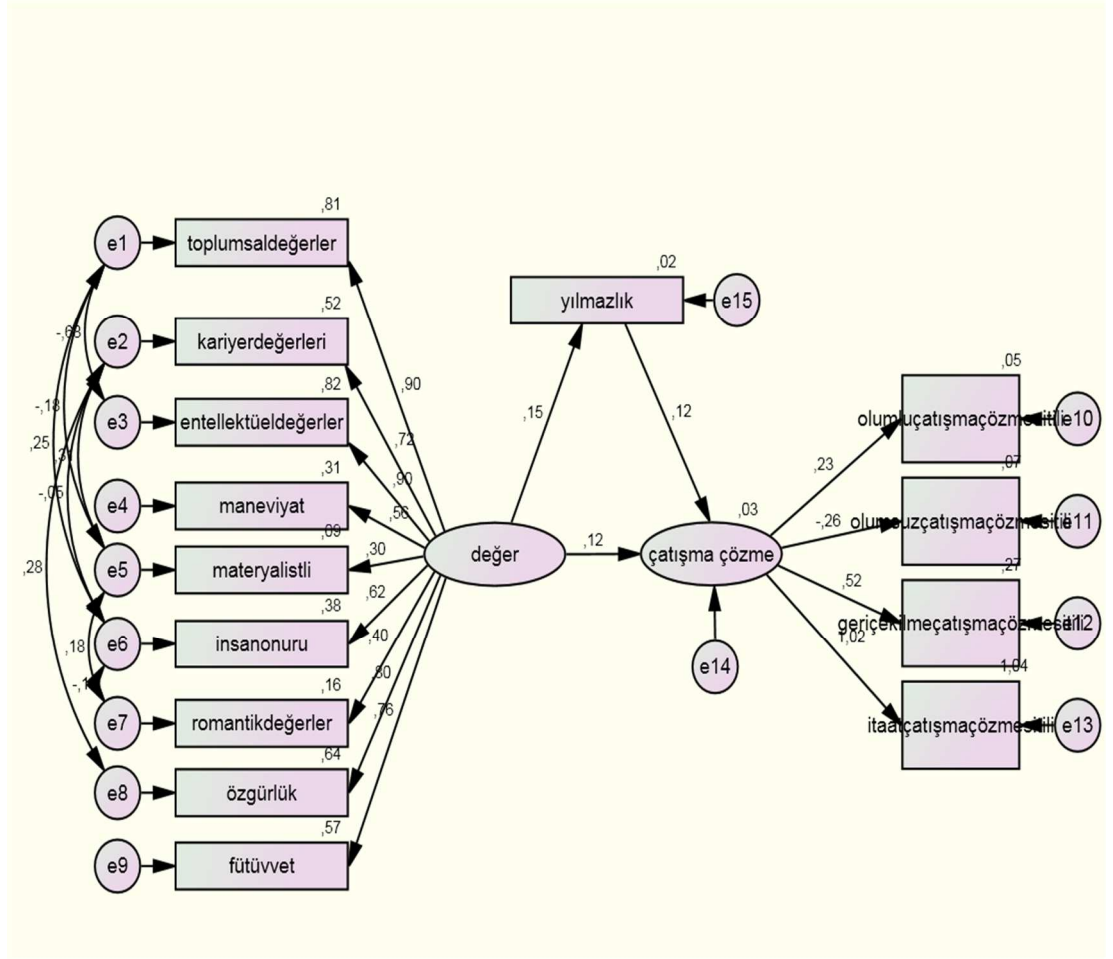
Elde edilen son modelde ($X^2=201.44$, $df = 67$, $p<.001$) altı exogenous, (Toplumsal değer, kariyer değerleri, entelektüel değer, maneviyat, materyalistlik değer, insan onuru, romantik değerler, özgürlük değeri, fütüvvet değeri) iki endogenous (yılmazlık ve çatışma çözme stilleri) veri yer almaktadır. Modelde gösterilen yolların her biri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. The Bentler-Bonett normed fit index (NFI), The Tucker-Lewis coefficient fit index (TLI) ve diğer uyum indeksleri modelin oldukça iyi uyumlu olduğunu göstermiştir (Tablo 1). Modelde yer alan endogenous verileri arasındaki iki yönlü korelasyonların her biri yüksek değerlere sahiptir ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durum, çalışmada kullanılan değerler ölçeğinin alt boyutlarının sahip olduğu korelasyon değerlerinden de etkilenmektedir.

Tablo 1.

Yapısal Eşitlik Modelinin Uyumuna İlişkin İstatistiksel Değerler

Ölçüm	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Modelin Uyum İndeksi Değerleri
(X^2/sd)	≤ 3	$\leq 4-5$	3,007
RMSEA	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,073
SRMR	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,078
NFI	$\geq 0,95$	0,94-0,90	0,907
CFI	$\geq 0,97$	$\geq 0,95$	0,935
GFI	$\geq 0,90$	0,89-0,85	0,929
AGFI	$\geq 0,90$	0,89-0,85	0,889
TLI	$\geq 0,95$	0,94-0,90	0,912

Tablo 1’de yer alan uyum değerleri incelendiğinde, $X^2/sd = 3,007$, $RMSEA = 0,073$, $SRMR = 0,078$, $NFI = 0,907$, $CFI = 0,935$, $GFI = 0,929$, $AGFI = 0,889$ ve $TLI = 0,912$ olarak bulunmuştur. Genel olarak, modelin istenen düzeyde uyum değerlerine sahip olduğu anlaşılmaktadır (Bollen, 1989; Browne ve Cudeck, 1993; Byrne, 2010; Hu and Bentler, 1999; Kline, 2011; Tanaka ve Huba, 1985). Test edilen tek faktörlü model şekil 1’de gösterilmiştir. Modelde gösterilen tüm yollar 0,001 düzeyinde anlamlıdır.

Şekil 1. Hipotez edilen modelin doğrulanan ve doğrulanmayan ilgili değişkenlerin doğrudan ve dolaylı ilişkilerine yönelik yol analizi (n=375) bütün sayılar standardize edilmiş yol analizi değerleridir.

Tablo 2.

Evli bireylerin değerleri ile yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki açıklayıcı ve yordayıcı ilişkilerine yönelik model

Yordayıcı Değişken	Bağımlı Değişken	Toplam Etki	Doğrudan Etkili	Dolaylı Etki	Standart Hata	Kritik Değer
Değer	Yılmazlık	0,150	0,150	0	0,013	4,709*
Değer	Çatışma çözme stilleri	0,117	0,117	0	0,047	1.887*
Yılmazlık	Çatışma çözme stilleri	0,117	0,117	0	0.005	1.976

^aToplu etki = Doğrudan etki + Dolaylı etki, *p <0.01, **p < 0.05.

Tablo 2 incelendiğinde yılmazlığı etkileyen en önemli bağımsız değişkenin (t=4.71, p<0.01) değerler olduğu görülmektedir. Bu faktöre ilişkin bağlantı katsayı değeri $\beta =0,15$ olarak bulunmuştur. Ortaya çıkan bu durum evli bireylerin yılmazlık düzeylerinin sahip oldukları değerlere göre farklılaşacağını ortaya koymaktadır.

Ayrıca test edilen modelde çatışma çözme stillerini etkileyen en önemli değişkenin (t=1.89, p<0.01) evli bireylerin sahip oldukları değerler olduğu görülmektedir. Bu faktöre ilişkin bağlantı katsayı değeri $\beta=0.12$ olarak belirlenmiştir. Başka bir ifade ile ortaya çıkan bu durum evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stillerinin sahip oldukları değerlere göre farklılaşacağını ortaya koymaktadır.

Ayrıca test edilen modelde çatışma çözme stillerini etkileyen ikinci önemli değişkenin ($t=1.99$ $p<0.01$) evli bireylerin yılmazlıkları olduğu görülmektedir. Bu faktöre ilişkin bağlantı katsayı değeri $\beta=0.12$ olarak belirlenmiştir. Başka bir ifade ile ortaya çıkan bu durum evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stillerinin yılmazlık düzeylerine göre farklılaşacağını ön görmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde evli bireylerin sahip oldukları değerler, yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki yordayıcı ilişkilerin araştırılması sonucu elde edilen bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre yılmazlığı etkileyen en önemli bağımsız değişken değerlerdir. Bu durum evli bireylerin yılmazlık düzeylerinin sahip oldukları değerlere göre farklılaşacağını ortaya koymaktadır. Literatürde evli bireylerin değerleri ve yılmazlıklarının birlikte ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Özen (2006), eşlerin değer uyumlarının çiftlerin evlilik uyumuna etkisini incelediği araştırmasında; eşlerin ve bayanların değer benzerliklerinin evli çiftlerin ve bayanların evlilik uyumunu olumlu bir şekilde yordadığını ancak eşlerin değer benzerliklerinin kocaların evlilik uyumu üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Kalmykova (1984)'da çiftlerin değer uyumunun evlilikte kritik bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Bu durum eşlerin sahip oldukları değerlerin evlilik ilişkisine önemli bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde değerler ve yılmazlık kavramının ilişkilerinin vurgulandığı araştırmalar bulunmaktadır. Bhana ve Bachoo (2011) araştırmasında bireylerin sahip olduğu değerler ve inanç sistemlerinin; bireysel yılmazlık ve aile yılmazlığını etkilediğini ortaya koymuştur. Benzies ve Mychasiuk (2009)'de bireysel yılmazlık ve aile yılmazlığını değerler, maneviyat-inanç yapısı, özgüven, etkili başa çıkabilme becerileri gibi değişkenlerin etkilediğini belirtmiştir. Yılmazlık ve değerler arasındaki ilişkilerin ortaya konduğu bu araştırmalar ve değerlerin evlilik ilişkisindeki rolü göz önüne alındığında; evli bireylerin değerleri ve yılmazlığının birbiriyle ilişkili iki kavram olduğu görülmektedir. Yılmazlığın, bireylerin sıkıntılarla karşılaştığında bu sıkıntılarla yüzleşmesini ve bunların üstesinden gelmesini sağlayan özellikler (Özcan, 2005) olmasından dolayıdır ki evli bireylerin sahip oldukları değerler; onların yılmazlıklarını, zorluklarla baş edebilme becerilerini etkilemektedir. Literatürde doğrudan evli bireylerin değer ve yılmazlık ilişkilerini konu alan araştırmalar olmasa da değerler ile ilişkili olan değişkenleri inceleyen daha pek çok araştırma yapılmıştır. Dilmaç, Deniz ve Deniz (2009) öz anlayış ve değer tercihleri

arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Öz-anlayış, bireyin acı ve başarısızlık durumlarında kendini eleştirmeden, kendine özenli ve anlayışlı davranma, yaşadığı olumsuz deneyimleri yaşamının bir parçası olarak görme, olumsuz duygu ve düşüncelerin üstünde fazlaca durmaktansa mantıklı çözüm yolları arama olarak tanımlanmaktadır (Neff, 2002). Araştırma sonucunda öğrencilerin öz anlayış puanları ile değerler ölçeğinin başarı, hazcılık, öz denetim ve uyarılma, evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik alt boyutları arasında pozitif ilişki olduğu bulunmuştur. Baş (2014) ise değerler ve yaşamın anlamı arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında değerler ve yaşamın anlamının birbiriyle ilişkili iki değişken olduğunu ve değerlerin yaşamın anlamının önemli bir yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Literatürdeki değer araştırmaları ve araştırmanın bulguları birlikte incelendiğinde evli bireylerin değerleri ve yılmazlıklarının birbiriyle ilişkili iki kavram olduğu ve sahip olunan değerlerin yılmazlığı etkilediği anlaşılmaktadır. Yılmazlık bireylerin sahip oldukları değerlerden etkilenmektedir.

Araştırma sonucunda çatışma çözme stillerini etkileyen en önemli değişkenin evli bireylerin sahip oldukları değerler olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile ortaya çıkan bu durum evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stillerinin sahip oldukları değerlere göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Literatürde evli bireylerin değerleri ve çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkilerin ele alındığı bir araştırmaya rastlanmasa da çiftlerin değer uyumlarının evlilikte çatışmaya ve kullanılan çatışma çözme stillerine etkileri ortaya konmuştur. Kalmykova (1984) çiftlerin değer yargılarındaki uyumsuzluğun evlilikte çatışmaya neden olduğunu ve ayrıca kullanılan çatışma çözüm stilini de etkilediğini belirtmiştir. Diğer yandan evlilikte çatışma ile ilgili yapılan araştırmalarda evlilikte çatışmanın nedenleri, cinsiyete göre evlilikte kullanılan çatışma çözüm stilleri ve evlilikte çatışma ile çatışma çözüm stillerini yordayan değişkenler incelenmiş ayrıca bu değişkenlerin evlilik uyumu ve evlilik doyumuna etkisi üzerinde durulmuştur. Özen (2006)'in eşlerin kullandıkları çatışma çözüm stillerinin çiftlerin evlilik uyumuna etkisini incelediği araştırmasında; kocaların kullandıkları çatışma çözüm stillerinin eşlerinin evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, kadınların kullandıkları çatışma çözüm stillerinin kocalarının evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Kocaların olumsuz çatışma çözüm stilini kullanmalarının kadınların

evlilik uyumuna olumsuz bir etkisi vardır. Ayrıca karı ve kocaların çatışma çözüm stillerinin, çiftlerin evlilik uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı belirtilmiştir. Hacı (2011)'de araştırmasında evli bireylerin kullandıkları olumsuz ve itaat çatışma çözme stillerinin evli bireylerin evlilik uyumunun anlamlı yordayıcılarından olduğunu belirtmiştir. Öner (2013) ise araştırmasında evli bireylerin evlilik çatışmaları ve çatışma çözüm stillerinin onların cinsiyetlerine, eğitim durumlarına, kadının çalışma durumuna, sahip olunan çocuk sayısına ve çatışmayı kimin başlattığına göre farklılaştığını belirtmiştir. Ayrıca evlilikte kullanılan çatışma çözüm stillerinin evlilik uyumunun bir yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur. Bu araştırmalara karşın evlilikte çatışma çözüm stilleri ve değerlerin birlikte ele alındığı ve bu iki kavram arasındaki ilişkilerin açıkça ortaya konduğu bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultu da geçmiş araştırmalar ve bu araştırmanın bulguları incelendiğinde evlilikte çatışma çözüm stillerinin ve değerlerin birbiriyle ilişkili iki kavram olduğu ve sahip olunan değerlerin evlilikte kullanılan çatışma çözüm stillerini etkilediği anlaşılmaktadır.

Ayrıca çatışma çözme stillerini etkileyen ikinci en önemli değişkenin evli bireylerin yılmazlıkları olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile ortaya çıkan bu durum evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stillerinin yılmazlık düzeylerine göre farklılaşacağını ön görmektedir. Yapılan yılmazlık araştırmaları daha çok çocuk ve ergenleri konu alsa da son yıllarda özellikle yurt dışı temelli araştırmalarda aile yılmazlığı ve aile yılmazlığını etkileyen değişkenler incelenmiştir. Yılmazlığa evlilik ve aile açısından baktığımızda bazı aileler stres ya da kriz durumunda dağılırken bazı aileler ise bu durumdan daha güçlü bir şekilde çıkmaktadır (Kaner ve Bayraklı, 2010). Patterson (2002) ailede yılmazlığı, bir risk durumuyla karşılaştığında ailenin bu durumla başa çıkabilme ve yeniden bir denge sağlayabilme becerisi olarak tanımlamaktadır. Aile yılmazlığı kavramı; bireysel yılmazlık kavramının ötesinde işlevsel bir birlik olarak aile içerisinde "ilişkisel yılmazlığa" odaklanarak, aile sistemine ilişkin değerlendirme ve müdahale ile ilgili bir kavram olarak ele alınmıştır (Walsh, 1996). Bireysel yılmazlıkta olduğu gibi aile yılmazlığında da aile bir kriz durumunda ayakta kalabilir, bu koşullara rağmen gelişme gösterebilir. Bu durumda aile bireylerinin problem çözme becerilerine sahip bireyler olması gerekir. Çünkü yılmaz bireyler, etkili kişiler arası iletişim becerilerine sahiptir ve problem çözme becerileri yüksektir (Gürkan, 2006). Bu becerilere sahip yılmaz bireylerin karşılaştığı

çatışma durumlarıyla da etkili bir şekilde başa çıkabilmeleri beklenmektedir. McCubbin ve McCubbin (1988) aile içerisinde koruyucu faktörlerden birinin de çatışma durumunda uzlaşabilme olduğunu belirtmiştir (Akt: Özbay ve Aydoğan, 2013). Literatürdeki bu bilgilere rağmen evli bireylerin yılmazlığı ile çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak kavramsal açıklamalar ve araştırma bulgularına göre çatışma çözüm stilleri ve yılmazlık birbiriyle ilişkili iki kavramdır. Literatürdeki yılmazlık araştırmalarında daha çok yılmazlık düzeyini etkileyen değişkenler araştırılmıştır. Terzi (2008) kendini toparlama gücünün cinsiyete göre değişmediğini ayrıca iyimserlik, özyeterlik ve problem çözme odaklı başa çıkma stratejisi değişkenlerinin yılmazlığın birer yordayıcısı olduklarını belirtmiştir. Serbest (2010) üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne kabulü ve depresif belirtilerin yılmazlık düzeylerine etkisi olduğunu belirtmiştir. Terzi (2008) bir başka araştırmasında psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destek arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Bayraklı (2010) araştırmasında sosyal destek ve problem odaklı başa çıkmanın yılmazlığı olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Bu araştırmalara karşın evlilikte çatışma çözüm stilleri ve yılmazlığın birlikte ele alındığı ve bu kavramlar arasındaki ilişkilerin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırma bulguları evli bireylerin yılmazlıkları ve çatışma çözme stillerinin ilişkili olduğunu ve evli bireylerin yılmazlık düzeyinin kullandıkları çatışma çözüm stillerini etkilediğini göstermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularından hareketle elde edilen sonuçlara ve bu doğrultuda önerilere yer verilmiştir

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada evli bireylerin sahip oldukları değerler, yılmazlık ve çatışma çözme arasındaki yordayıcı ilişkilerle ilgili bulgulardan hareketle aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

Evli bireylerin yılmazlığını etkileyen en önemli bağımsız değişken evli bireylerin sahip olduğu değerlerdir. Başka bir ifade ile ortaya çıkan bu durum evli bireylerin yılmazlık düzeylerinin sahip oldukları değerlere göre farklılaşacağını ortaya koymaktadır. Ayrıca evli bireylerin çatışma çözme stillerini etkileyen en önemli değişkenin evli çiftlerin sahip oldukları değerler olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile bu durum evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stillerinin sahip oldukları değerlere göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Araştırma sonucunda evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stillerini etkileyen ikinci önemli değişkenin evli çiftlerin yılmazlıklarının olduğu tespit edilmiştir. Bu durum evli bireylerin kullandıkları çatışma çözme stillerinin yılmazlık düzeylerine göre farklılaşacağını ön görmektedir.

6.2. Öneriler

1. Evli bireylerin sahip olduğu değerler, yılmazlık ve çatışma çözüm stilleri arasındaki ilişkiler açıkça ortaya konmuştur. Evli bireylerin sahip oldukları değerler, evli bireylerin yılmazlık düzeylerine ve çatışma çözme stillerine göre farklılaşacağından evli bireylere yönelik değerler eğitimi programı düzenlenerek bu eğitimin bireylerin yılmazlıkları ve çatışma çözüm stilleri üzerindeki etkilerinin araştırıldığı deneysel araştırmalar yapılabilir.

2. Araştırmanın örneklemini evli bireyler oluşturmaktadır. Dolayısıyla elde edilen bulguları diğer yaş gruplarına genellemek mümkün değildir. Benzer çalışmalar diğer yaş grupları için de yapılabilir.

3. Ülkemizde çatışma çözme stilleri ve değerler ile ilgili çalışmalar nispeten yaygın olsa da yılmazlık ile ilgili araştırmalar sınırlıdır. Yılmazlık ile ilgili yeni çalışmalar yapılarak bu kavramın daha ayrıntılı anlaşılması sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahern, N.R., Ark, P. & Byers, J. (2008). Resilience and coping strategies in adolescents. *adolescenthealth, Pediatric Nursing*, December, 20 (10), 32-36.
- Akbalık, G. (2001). Çatışma çözme ölçeğinin (üniversite öğrencileri formu) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 16 (2).
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akıncı, A. (2005). Hayata anlama vermede dini değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9, 7-24.
- Akkiprik, B.G. (2007). *Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler: Çok Boyutlu Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Almedom, A.M., & Glandon, D. (2007). Resilience is not the absence of PTSD any more than health is the absence of disease. *Journal of Loss and Trauma*, 12, 127–143.
- Arastaman, G. & Balcı, A. (2013). Lise öğrencilerinin yılmazlık algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (2), 915-928.
- Arslan, C. (2005). *Kişilerarası Çatışma Çözme ve Problem Çözme Yaklaşımlarının Yükleme Karmaşıklığı Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ateş, R. (2009), *Evlilikte İlk Yıllar, Çatışmalar ve Güç Kavramı*. H. Yavuzer, E. (Editör). Evlilik okulu. (3. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 121-144.
- Bahadır, Ş. (2006). *Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Çatışma Çözme Stratejileri ve Olumsuz Duygudurumunu Düzenleme Arasındaki İlişki*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Basım, H.N., Çetin, F. & Meydan, C.H. (2009). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kontrol odağının rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 58-69.
- Baş, V. (2014). *Üniversite Öğrencilerde Değerler ve Yaşamın Anlamı Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Başaran, T.E. (1992). *Yönetimde İnsan İlişkileri*. Ankara: Gül Yayınevi.

Bayraklı, H. (2010). *Zihinsel Engelli ve Engelli Olmayan Çocuğa Sahip Annelerde Yılmazlığa Etki Eden Değişkenlerin İzlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bhana, A. & Bachoo, S. (2011). The determinants of family resilience among families in low- and middle-income contexts: a systematic literature review. *South African Journal of Psychology*, 41(2), 131-139.

Bedir, D. (2008). *Erken Çocukluk Döneminde Çatışma Çözme Becerisi Hakkında Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi ve Çatışma Çözme Becerisi Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Benard, B. (1991). *Fostering Resiliency In Kids: Protective Factors In The Family, School And Community*. Portland, Oregon, Western Center for Drug-Free Schools and Communities. ED335781.

Benzies, K., & Mychasiuk, R. (2009). Fostering family resiliency: A review of the key protective factors. *Child & Family Social Work*, 14, 103-114.

Bollen, K. A. (1989). A new incremental fit index for general structural equation models. *Sociological Methods & Research*, 17(3), 303-316.

Bozoğlan, B. (2010). *Balkan Ülkeleri Üniversite Öğrencilerinin Çatışma Çözme ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri İle Çatışma Çözme Stilleri*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. *Sage Focus Editions*, 154, 136-136.

Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri [Scientific Research Methods]*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Byrne, B.M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming (2nd ed.)*. New York: Taylor & Francis.

Can, Ö. (2008). *Dördüncü Ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cann, A., Norman, M.A., Welbourne, J. L., & Calhoun, L. G. (2007). Attachment styles, conflict styles and humour styles: interrelationships and associations with relationship satisfaction. *European Journal of Personality*, 22, 131-146.

Carr, D. & Landon, J. (1999). Teachers and schools as agencies of values education: reflections on teachers' perceptions part two: the hidden curriculum. *Journal of Beliefs & Values*, 20 (1), 21-29.

Christensen, A., & Pasch, L. (1993). The sequence of marital conflict: an analysis of seven phases of marital conflict in distressed and nondistressed couples. *Clinical Psychology Review*, 13, 3-14.

Cowen, E.L. (1991). In pursuit of wellness. *American Psychologist*, 46 (4), 404-408.

Curtis, K.T. & Ellison, C.G. (2002). Religious heterogamy and marital conflict: findings from the national survey of families and households. *Journal of Family Issues*, 23 (4), 551-576.

Çağlar, A. (2005). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2. (Ed. Sevinç). İstanbul. Morpa Kültür Yayınları.

Çalışkur, E.A. (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Değerleri İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çelik, E. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerinin duygusal dışavurum açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17 (2), 221-236.

Çokdolu, N. (2013). *Karakter Eğitimi Programının İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Çatışma Çözme ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Demirbaş, N. (2010). *Yaşamda Anlam ve Yılmazlık*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği ile Sınanması*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. & Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 6 (16), 69-91.

Dilmaç, B., Deniz, M. & Deniz, M.E. (2009). Üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile değer tercihlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 7 (18), 9-24.

Dilmaç, B., Ertekin, E. & Yazıcı, E. (2009) Değer tercihleri ve öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 27-47.

Dilmaç, B. & Arıca, O.T. (2012) *Dilmaç&Arıca Değerler Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. II. Uluslararası Değerler Eğitimi Sempozyumu, 16-18 Kasım, İstanbul.

Dilmaç, B., Hamarta, E., Yiğit, R., Yıldız, M. & Büyükyıldırım, İ. (2011). The relationship between secondary school students' dysfunctional attitudes and their human values, *Journal of College and Character*, 3 (2), 353-362.

Doğan, H. (2010). *Evli Bireylerin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleriyle Evliliklerinde Çatışma Yaşama Durumları Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Doğan, İ. (2000). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Doğan, Ö. (2002). *Bilgi ve Değer*. Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri (Ed. Şahabettin Yalçın). Ankara: Vadi Yayınları.

Eğeci, S. İ. (2005). *Conflict distress, conflict attributions and perceived conflict behaviors as predictors of relationship satisfaction*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Alpkan, L. & Eradaamlar, N. (2005). Cinsellik ve çift uyumu arasındaki ilişki: üç grup evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma. *Düşünen Adam*, 18 (2), 72-81.

Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitim Dergisi*, 1 (4), 55-72.

Erem, F. (2008). *Çatışma Çözme Eğitiminin Şiddet Yönelimli Öğrencilerin Velilerinin Çatışma Çözme Becerileri Üzerindeki Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Ergün, S. (2013). *Ergenlere Verilen Değerler Eğitiminin Öz Düzenleme Stratejileri Üzerindeki Etkisinin Sınanması*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya

Eser, A. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin İnsani Değer Düzeyleri İle Çevresel Tutumları Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.

Ekşi, H. (2006). *Din Eğitimi, Gençlik ve Kişilik*. Hökelekli, H. (Ed). *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*. İstanbul: Dem Yayınları.

Faircloth W.B. & Cummings, E.M. (2008). Evaluating a parent education program for preventing the negative effects of marital conflict. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 29, 141-156.

Filiz, Ş. (1998). *Ahlakın Akli ve İnsani Temeli*. Konya: Çizgi Yayınevi.

Flach, F. (1997). *Resilience the Power to Bounce Back When the Going Gets Tough*. New York: Hatherleigh Press.

Günay, S. (2007). *Evlilik Çatışması, Nedensellik-Sorumluluk Yüklemeleri, Eşlerin Evlilik İlişkisinden Sağladıkları Genel Doyuma İlişkin Görüşleri Ve Evliliğe İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki İlişkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güner, İ. (2007). *Çatışma Çözme Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Grup Rehberlik Rehberliğinin Lise Öğrencilerinin Saldırganlık ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Etkisi*, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.

Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Gürkan, U. (2006). *Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversite Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeyine Etkisi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gürkan, U. (2006). Yılmazlık ölçeği: ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39 (2), 45-74.

Gürüz, A.T. & Eğinli, D. (2005). *İletişimde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Hacı, Y. (2011). *Evlilik Uyumunun Empatik Eğilim, Algılanan Aile İçi İletişim Ve Çatışma Çözme Stillerine Göre Yordanması*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Halstead, J.M. , Taylor, M.J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30 (2).

Hansson, T., Carey, G. & Kjartansson, R. (2010). A Multiple software approach to understanding values. *Journal of Beliefs & Values*, 31 (3), 283-298.

Hatipoğlu, Z. (1993). *The Role Of Certain Demographic Variables And Marital Conflict In Marital Satisfaction Of Husbands And Wives*, Middle East Technical University, Ankara.

Hawley, D. (2000). Clinical implications of family resilience. *The American Journal of Family Therapy*, 28, 101-116.

Hu, L.T., & Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.

Izgar, G. (2013). *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi*, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Kalmykova, E.S. (1984). Psychological problems of the first years of married life. *Soviet Psychology*, 22(3), 61-73.

Kaner, S., Bayraklı, H. (2010). Aile yılmazlık ölçeği geliştirilmesi, geçerliği ve güvenilirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 47-62.

Kaner, S., Bayraklı, H. & Güzeller, C.Ö. (2011). Anne-babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12 (2), 63-78.

Kaya, B. (2013). *Barış Eğitimi Yeterlik Programının Kültürlerarası Yeterlik ve Çatışma Çözme Stratejilerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kline, R.B. (2011), *Principles and Practice of Structural Equation Modeling (3rd Edition ed.)*. New York: The Guilford Press.

Kırımoğlu, H., Çokluk, F.G. & Yıldırım, Y. (2012). Türk antrenörlerin yılmazlık düzeylerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (39), 115-127.

Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.

Kinnier, R.T., Katz, E.C. & Berry, M.A. (1991). Successful resolutions to the career-versus-family conflict. *Journal Of Counseling & Development*, 69 (5), 439-445.

Kirby, L.D. & Frazer, M.W. (1997). Risk and Resilience in Childhood. In M.W. Frazer (Ed.) *Risk and Resilience in Childhood*. 10- 33. Washington, DC: NASW Press.

Kodaz, F.A. (2010). *İnegöl Mesleki Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Becerilerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Koruklu, N.Ö. (1998). *Arabuluculuk Eğitiminin İlköğretim Düzeyindeki Bir Grup Öğrencinin Çatışma Çözme Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kropp, F., Lavack, M.A. & Silvera, D. H. (2005). Values and collective self-esteem as predictors of consumer susceptibility to interpersonal influence among university students. *International Marketing Review*. 22 (1), 7-33.

Kumpfer, K.L. (1999). Factors and processes contributing to resilience: The resilience framework. (In M. D. Glantz & J. L. Johnson (Eds.), *Resilience and development: Positive life adaptations*. 179–224. New York: Kluwer.

Kuş, M. (2007). *Çatışma Çözümü Eğitimi Programının Anadolu Lisesi Düzeyindeki Bir Grup Öğrencinin Çatışma Çözme Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kuşdil, M.E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.

Kuusisto, A. (2003) .Transmitting religious values in adventist home education. *Journal of Beliefs & Values*. 24 (3), 283-293.

Linquanti, R. (1992). *Using Community-Wide Collaboration To Foster Resiliency In Kids: A Conceptual Framework*. San Francisco, Western Regional Center For Drug-Free Schools And Communities, Far West Laboratory For Educational Research And Development.

Masten, A.S. (1994). Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity. In M. Wang & E. Gordon (Eds.), *Risk and resilience in inner city America: Challenges and prospects*. 3-25.

Masten, A.S., Best, K.M., & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2, 425-444.

Masten, A.S. & Reed, M.G. (2002). Resilience İn Development. In C.R. Snyder Ve S. J. Lopez (Eds.), *The Handbook Of Positive Psychology*. 74-88. Oxford University.

Morrow, W. (1989). *Chains of Thought*. Johannesburg: Southern Book Publishers.

Neff, K.D., & Harter, S. (2002). The authenticity of conflict resolutions among adult couples: Does womens other-oriented behavior reflect their true selves. *Sex Roles*, 47, 403-417.

Neslitürk, S. (2013). *5-6 Yaş Çocuklarının Değer Kazanım Süreçlerine Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP)' nın Etkisi*. BAP Araştırma Projesi.

Onat, G. (2010). *Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeyine Etkilerinin Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öğülmüş, S. (2001). *Bir Kişilik Özelliği Olarak Yılmazlık*. I. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu. 29-30 Mart 2001. Ankara.

Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Öner, Ş., Ö. (2013). *Evli Bireylerin Evlilik Çatışması, Çatışma Çözüm Stilleri Ve Evlilik Uyumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Özbay, Y. & Aydoğan, D. (2013). Aile yılmazlığı: bir engele rağmen birlikte güçlenen aile. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Hakemli Araştırma Dergisi*, 7 (30), 9-24.

- Özcan, B. (2005). *Anne-Babaları Boşanmış ve Anne-Babaları Birlikte Olan Lise Öğrencilerinin Yılmazlık Özellikleri ve Koruyucu Faktörler Açısından Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Özen, A. (2006). *Evlilik Uyumunun Yordayıcıları Olarak Karı ve Kocaların Değer Uyumları ve Eşlerin Çatışma Çözüm Stilleri*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (3), 217-230.
- Özgüven. İ.E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: Psikolojik Danışma, Rehberlik Eğitim Merkezi (PDREM).
- Özgüven, İ.E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Patterson, J.M. (2002). Integrating family resilience and family stress theory. *Journal of Marriage and Family*, 64, 349-360.
- Peker, A. (2013). *İnsani Değerler Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Problemlili İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisi*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Polat, D. (2012). *Boşanma Aşamasındaki Bireylerin Evlilik Çatışması, Çatışma İletişim Tarzları ve Sosyal Destek Sistemlerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Rehber, E. (2007). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Richardson, G.E., Nigier, B., Jensen, S. & Kumpfer, K. (1990). The resiliency model. *Health Education*, 21, 33-39.
- Ridley, C.A., Wilhelm, M.S., & Surra, C.A. (2001). Married couples conflict responses and marital quality. *Journal Of Social And Personal Relationships*, 18 (4), 517-534.
- Ruyter, D.J. (2002). The right to meaningful education: the role of values and beliefs. *Journal of Beliefs & Values*, 23 (1), 33-42.
- Samur, Ö.A. (2011). *Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Schumacker, R.E. & Lomax, R.G. (2004). *A Beginners guide to structural equation model-ing* (2nd ed.). Mahwah, N.J: Lawrence Erlbaum.

Schwartz, S.H. (1992). *Universals in the Content Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests In 20 Countries*. In Zanna (Ed.). *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). New York: Academic Pres.

Serbest, S. (2010). *The Influence Of The University Students' Perceived Paternal And Maternal Acceptance, Father Involvement And Depressive Symptoms On Their Resiliency*, Boğaziçi Üniversitesi, Educational Sciences Institute, İstanbul.

Şerif, M. (1985). *Sosyal Kuralların Psikolojisi* (Çeviren: İsmail Sandıkçioğlu), İstanbul: Sosyal Yayınları.

Şimşek, A. (2004). Evliliğin ilk yıllarını etkileyen etmenler. *Türk Psikoloji Bülteni*, 32, 130-132.

Şirin, A. (1983). *Gençlerin Değerler Sıralaması Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tanaka, J.S., & Huba, G.J. (1985). A fit index for covariance structure models under arbitrary GLS estimation. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 38(2), 197-201.

Tepe, H. (2003). *Bilgi ve Değer*. Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri (Ed. Şahabettin Yalçın). Ankara: Vadi Yayınları.

Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 297-306.

Terzi, Ş. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 29, 1-9.

Topçuoğlu, A. (1999). *Üniversite Gençliğinin Değerleri*. Ankara: Vadi Yayınları.

Toku, N. (2002). *Bilgi ve Değer*. Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri. (Ed. Şahabettin Yalçın). Ankara: Vadi Yayınları.

Uğurlu, O. (2003). *Evli Çiftlerde Cinsiyet Ayrımına İlişkin Tutumlar, Çatışma Yönetimi Biçimleri ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Ünüvar, A. (2012). *Gerçeklik Kuramına Dayalı Psiko-Eğitim Programının Lise Öğrencilerinin Denetim Odağı ve Yılmazlık Düzeyi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Varol, Ç. (2013). *Sosyal Bilgiler Derslerindeki Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Veuglers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review*, 52(1), 37- 46.

Voegler, M.E. (2000). *Risk and Protective Factors Associated with Social Resilience in Homeless Youth*. Unpublished Doctoral Dissertation, THA University of North Carolina at Chapell Hill, NC.

Walsh, F. (1996). Theconcept of familyresilience: Crisisandchallenge. *Family Process*, 35, 261-281.

Winfield, L.F. (1991). Resilience, schooling and development in African- American youth: Aconceptual framework. *Education and Urban Society*. 24 (1), 5-14.

Yaman, E. & Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (3), 819-833.

Yapıcı, A. & Zengin, S.Z. (2003). İlâhiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 173-206.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldız, M. (2012). *Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı Ve Kişilik Özelliklerinin Sahip Oldukları Değerler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

EKLER

EK-1

DİLMAÇ&ARICAK DEĞERLER ÖLÇEĞİ ÖRNEK SORULAR

Sayın Katılımcı,

Aşağıda 39 farklı değer ifadesi bulunmaktadır. Lütfen bu değerleri tek tek okuyup sizin yaşamınızdaki anlam ve önemine göre karşısındaki puanlama cetvelinden duygu ve düşüncenizi en iyi yansıttığını düşündüğünüz puanı daire içine alarak işaretleyiniz. Puanın düşmesi ve sıfıra yaklaşması, o değerın sizin yaşamınızda çok önemli yer tutmadığını; puanın yükselmesi ve dokuzaya yaklaşması, o değerın sizin hayatınızda çok önemli ve vazgeçilmez olduğunu düşündürmektedir. Lütfen hiç bir değer ifadesini cevapsız bırakmayın. Çalışmamıza sağladığınız katkı için teşekkür ederiz.

Sıra	Değer	Hiç Önemli Değil									Çok Önemli
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	
1	Adalet (Hakkaniyet)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	Akıl/Ruh Sağlığı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3	Aşk	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4	Başarı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	Beden Sağlığı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6	Bilgi	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	Cesaret	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8	Cömertlik	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9	Çalışma	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	Dış Disiplin	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11	Din/İman	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12	Eğitim	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

EK-2**YILMAZLIK ÖLÇEĞİ ÖRNEK SORULAR**

AÇIKLAMA Lütfen aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyarak her maddede yer alan ifadenin size ne derece uygun olduğuna (sizi ne derece tanımladığına) karar veriniz. Verdiğiniz karara göre aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak yanındaki boşluklardan bir tanesine çarpı (X) işareti koyunuz. Örneğin ifadelerden bir tanesi size hiç uygun değilse “hiç tanımlamıyor” size oldukça uygunsa “çok iyi tanımlıyor” seçeneklerini işaretleyiniz. Lütfen bütün ifadeleri cevaplayınız.

		Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
1	Genel olarak olaylara kötümser bakarım					
2	Güçlükler karşısında yılmadan, sabırla mücadele ederim					
3	Kimsenin fark edemediği yaratıcı çözüm yollarını görebilirim					
4	Atılgan bir kişi değilim					
5	İyi liderlik yapamam					
6	Kararlarımın sonuçlarına baktığımda genellikle isabetli kararlar verdiğimi görürüm					
7	Çevremdeki olanak ve fırsatları kolay görüp değerlendiririm					
8	Başarı için olabildiğince yüksek ama ulaşılabilir hedeflerim var					
9	İnanduğum doğrular için çaba göstermek zor geliyor					
10	Kendi yaşamım üstünde kontrol sahibi değilim					

EK-3**ÇATIŞMA ÇÖZÜM STİLLERİ ÖLÇEĞİ ÖRNEK SORULAR**

YÖNERGE: Aşağıda, evlilik ilişkilerinde yaşanan sorunların genel olarak nasıl çözümlendiği ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen eşinizi göz önüne alarak, aşağıdaki ifadelerden her birine ne derece katıldığınızı çarpı işareti (x) koyarak belirtiniz.

		Hiç katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Çok katılıyorum
1	Tartışma esnasında konuyla ilgisiz de olsa zayıflıklarını yüzüne vururum.						
2	Kavganın büyümemesi için onun istediği şeyleri yaparım.						
3	Çok sinirlenmişsem konuşmayı ertelerim						
4	Sorun durumunda pek çok şeyi içime atabilirim.						
5	Sorunun uzamadan çözülebilmesi için kaynağını bulmaya çalışırım.						
6	Sinirlendiğimde kırıcı şeyler söylerim.						
7	Problemi büyütmemek için onu sakinleştirmeye çalışırım.						
8	Sesimi yükselterek beni dinlemesini sağlamaya çalışırım.						
9	Tartışmada ortak bir çözüm noktası bulmaya çalışırım.						
10	Çok büyük sorunlar yaşadığımızda ondan uzak durmaya çalışırım.						